Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

RMK I. 14.
Koll. 2.

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

GRĀMA-

TICA HVNGAROLATINA IN usum puerorū recēs scripta Ioanne Sylvestro Pannonio autore.

De noua, apud nrōs, beneficio Principis nrī, imprimendi arte ac Iuuenes Hexastichon.

Quisquis ī hoc ludo studijs incūbis hēestis,
Hæc noua quæ cernis iā cape dona libēs
progressum spondēt studiorū nanq; tuorū,
Diues quæ nunq; Pannonis ora tulit.
Atq; tuo meritas noctesq;, diesq; referre
Ne cesses grates qui exhibet ista, Duci.

NEANESI, Añ. 1539. die 14 Iunij.

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

Tetrastichon ad pueros.

Primā, puer primis, discas, rudimenta, sub annis
Imis contemptis, nec cito summa petas.
Icarus & Phaeton exemplo sint tibi, quorum
Interitum, fluuius sensit, & unda maris.

Ad THEODORVM filiū Carmē Endecasyllabū.

Sub luna genito noua, nouum nunc
Nato, prodit opus nouo, nouum sit
Vt munus pueris, nouo sub anno
Qui formam studij nouam sequuntur.
Vt dictat schola quam nouam, nouellis
Brexit pueris, in urbe noster
Princeps. quæ noua, dicta, quòd sit inter
Curuos, Insula, fluminum recessus.
Quin tu nate, nouum, precamur, ut sis
In Christi populo nouo, per orbem,
Cæcas, pellere quod queat: tenebras
Astrorumq; ducem pijs, oriri
Curet pectoribus, tenelle, sydus.

In osorem.

Liuide quid nostrum mordaci dente libellum
Conficis: explere hoc non potes ingluuiem.

EPIST: NVNCVPATORIA ad Theodorum filium.

Visum est mihi imprimis utile esse Theodor fili mi anteq; Nouum Testamentū sermone uro patrio, ura opera, in manus

exeat horū hæc scribēr κρόκαιρα πάντα nōiatimq; tibi, quē in exilio super exiliū genui, nūcupar. Dupplici quippe noīe. Primū quòd puerilia pueros maxīe decēt. Deīde quòd cui hæc præterte inscribere hēbam neīem. Prius enī hæc a qbusdā contēpta sūt, priq; τοῖς μαθαυοτεχνίοις noīe dāna ta q̄ lucē eēnt adepta. Id aūt usu uenīr solet partī ob malignantē horū naturā. Partī uero & potissīe quòd hi nondū satis ītelligūt q̄tū hoc studiorū genus, rectis studijs momēti præbeat q̄tūq; referat ex naturali sermone pegrinū cōparare. Et quāq; hæc alijs parua nimis ac contēnenda uideātur, tibi tū fili mi magnū debet uideri q̄tquid a parēte tuo singulari proficiscitur affectu. Insaniā sāe ego cū cæteris natioibus, mō cū tuo ac tui similiū cōmodo q̄licū q;. Ad hūc n. modū & reliquæ nationes, tenuibus ī suis ipsorū līguis, propositis pceptis, tenerā ætatē sensī ad altiora prouehūt studia, & quasi pmāsum illis præbēt, nec patiūtur prius, ad sūma gradū facere, q̄ quæ pmo discēda erāt probe tenuerīt. Qua re q̄tū rectis studijs consulāt res ipsa loquitur. Videūs enī apud illas iuuentutē ī lrārū studio breui ad aliquod īgenij nomē peruenīr, ac mox ad eruditionis fastigiū ascendēr. In qua eē cōpletur quod Prouerbio dici solet, Generosi arboris plantā statī cū fructu eē, cui etiā candidus studiosorū grex de profectu studiorū hisce gratulatur uerbis Οὐάο δὴ τάχιστα κολοκυνθίας. Cōtra nrā iuuētus aut raro admodū aut nūq; ad bonā peruenit frugē. Id quod haud dubie euenīr solet q; studiorū uerū negligat ac

diuā

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

dinē, statimq; ad summa illa, neglectis aut etiam contemptis, humilibus rei Grāmaticæ p̄ceptis, prosiliat. Sūma n. illa Cut uere Fabius sēsit, sine horū tenuiū p̄ceptorū fundamtis stare neq̄unt. Et quis multū laboret, eodē tū, iux̄ Prouerbiū ī statu sp eē deprehendr, ut mirari postis q̄ta rebus ī oñibus rectī ordinis sit uis. Scribūs enī hæc ad reliquarū nationum exem ī usu Elemtariorū puerorū quos publice docēus, illorū qdē p̄sentē, tuū uero filimi futurū. Scribūs aūt nō otij abūdātia, sed necessitate cōpulsi. Nā postea q̄ me fortuna eo detrusit ut elemtariorū puerorū sim præceptor re ipsa cōperi opus eē istitutiō pueris ī patria q̄ līgua ad per noscēdas casuū drās, rīliquādq; līguæ propetatē. Accipe itaq; Theodore fili hoc quitqd est muneris. accipe inq̄ qī bona a parētē tuo tibi debita. Neq; enī aliud bonorū gēus tibi nūc donar possum. Bona enī & patria & auita iure hæreditario tibi debita, partī īprobi ciues, partī ij qui præsbyterorū sese noīe uēditāt, īdigne postidēt. Habebis tū haud dubie satbona si procedēte ætate deum timere occeperis. Qui enim te intra abditos materni uteri sinus admirabili sua prouidētia mēsibus cōpluribus fouit, idē æditi ī lucē de uictu cæterisq; uitę necessarijs prouidebit. Quod aūt ad curā attinet paternā nec ipse tibi deero, iuuāte me ad hoc principe meo, qui nō uulgarem mei una tecum curā se gerere mihi iā olī recepit. Det tibi deus fili mi īcremētum. Neanesi

18. Kal. Nouembr. Añ. M. D. XXXVI.

GRAMMATICA HVNGARO LATINA IN VSVM PVERORVM NVNC primum scripta, Ioanne Syluestro authore.

GRAMMATICA est ars recte loquendi & scribendi authoritate optimorū poetarum & oratorum constans. Docet enim primum quæ uocum inter se sit differētia. Deinde quæ dictionum componendarum ratio. Ac drām quidem tradit quæ est circa literas, Syllabas, & casus. Constructionem uero quæ est circa uoces recte scriptas, modulatas, & inflexas, quæ singula nisi probe tenuerimus, nihil unquā recte uel scribimus uel enunciamus. In hoc ergo Grammatica inuenta est, ut recte tū loqndi, tum scribendi esset magistra. Γραμματική græca uox est latine dici potest literatura, Betűkrűl valo tudomán.

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

Litera. ut D,
Betű.

Syllaba.
Eggbefoglalas, ut Dul,

Partes grammaticæ sunt. Dictio. ut Dulcis.
Igbe.

Oratio. ut Dulcis amor patriæ.
Beßid.
Ides az hazának ßerelme.

LITERA.

Litera est minima pars uocis articulatæ.
Az Betű az Szonak mentül kűssebb ribe, mel let betűkuel meg irhatnak.

Literæ quibus Latini utuntur sunt tres & uiginti. A b c d e f g h i k l m n o p q r s t u x y z.

Ex his quasdam certis distinguimus notis, quasdam geminamus, quo patrij sermonis uoces cõmodius possimus ducere.

Ā ć cz ę ǵ gh ij ý ľ ń ō ß ß ť ū.

Sunt qui his Latinorum literis, Grecas censeant miscendas quod eqdem non probo. Neq; enim sumus ἀγράμματα ζῶα ut his latinorũ literis sermo noster Hungaricus exprimi nequeat.

Diuisio literarum.

Vocales.
Szotiuok.

Consonantes.
Majualzenghok.

Mutæ.
Literarum aliæ Nimak.

Semiuocales.
Felßotiuok.

Liquidæ.
Eloluadok.

Vocales sunt Quinq; A E I O V

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

Vocales numero licet sint Quinq; Potestate tñ sunt septem. Quandoquidem (iuxta Diomedis grãmatici snãm) e & pro ε & η, Græcis uocalibus, latini solent ponere, O uero & pro o & ω. Præter necessitatem itaq; quidam ω in Orthographia nostri Sermonis literis putat miscendum esse latinis.

Vocales omnes in nostra lingua ut in hebræa duplicis sunt & potestatis & figuræ dempta I litera. Nunc enim sunt Rectæ Nunc Obliquæ.

A	Rectum.	Mondã,	Aztmondã.
	aliud ut Dixit		
	Obliquum.	Monda,	Vg monda.
B	Rectum.	Kereſg.	Kereſg ütet.
	ut Quæ;		
	Obliquum.	ſuit.	Kereſe. Kereſe en; ghemet.
O	Rectum.	faſtigium.	Orom.
	ut		
	Obliquum.	gaudium.	Örom.
		fuligo.	Korom.
V		Vnguis.	Köröm.

Rectum

5

V	Rectum.	Caro,	Hus.
	ut		
	Obliquum.	μελλόποδις.	Hüs.
Ex uocalibus fiunt Diphthongi.	Ae,	Muſæ.	Futurus
	Oe,	Fœdus.	Spon;
	Au,	Audax.	ſus.
	Eu,	Eurialus.	
Kötßotiuök.			

Vocales dicuntur quod ad ſcribendas uoces articulatas ſint neceſſariæ. hog küksighesek lege; nek az olkán soknak meg iraſára mellékét Betük uel meg irhatnak.

Diphthongus græce geminus ſonus latine qui maxime apparet in his duabus diphthongis au & eu.

Conſonantes ſunt ſedecim.
B, c, d, f, g, h, k, l, m, n, p, q, r, ſ, t, x.
Quibus quidam z adijciunt.

Conſonantes dicuntur quod interdum Præpoſitæ, interdum ſubiectæ uocalibus conſonant.

Hog niha elöl niha utol uettetuiñ, az Gtotiuök; uel egetembe tißnek Henghist.

Mutæ quòd ſine uocalium ad miniculo non poſſint enunciari.

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

Hog az kotiuőknek seghijczighe nélkül ki nem mondathatnak.

Sunt aũt numero nouem. B c, d, f, g, k, p, q, t.

Semiuocales, quod dimidium uocalium ptãtis habeant. Hog az kotiuőknek fél hatalmãt biriãk.

Sunt autem septem. F, l, m, n, r, s x.

Liquidæ, quod interdum in breui Syllaba liquescant. Hog niha az rőuid eggbefoglalãsban el oluaggának. Ʊ sunt quatuor l, m, n, r.

SYLLABA.

Syllaba est proprie compræhensio literarum enunciata. Az Eggbefoglalãs semmi nem egéb, hanem az ki mondott betűknek eggbefoglalãsa. Syllaba dicitur a græco uerbo συλλαμβάνειν quod significat compræhendere, eggbefoglalni, latine connexiones dici possunt.

Syllabarum aliæ longæ, aliæ breues, aliæ coẽs.

Literarum compræhensio.

Ã Rectum.

Ã bã dã fã gã hã kã lã mã nã pã rã sã tã uã xã zã.

A Obliquum.

A ba da fa ga ha ka la ma na pa ra sa ta ua xa za.

Ę Rectum

Ę Rectum.

Ę bę dę fę gę hę kę lę mę nę pę rę sę tę uę xę zę.

E Obliquum.

E be de fe ge he ke le me ne pe re se te ue xe ze.

Ȳ

Ai ei ij oi ui.

Aut ay ey iy oy uy, Ya ie ij io iu.

O Rectum.

O bo do fo go ho ko lo mo no po ro so to uo xo zo.

Ő Obliquum.

Ő bő dő fő gő hő kő lő mő nő pő rő ső tő uő xő ző.

V Rectum.

V bu du fu gu hu ku lu mu nu pu ru su tu vu xu zu.

Ű Obliquum.

Ű bű dű fű gű hű kű lű mű nű pű rű sű tű rű xű zű.

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

DICTIO.

Dictio est uox articulata cum aliqua significatione ex qua instruitur oratio & in quam resoluitur. AZ ighe semmi nem egéb, ha nem oll ſo mellet meg irhatnak, es ualamit iegez, mell ſobol ſobeßid lißen, es mell ſoba az ſobeßid esmegleñ el oßtatik.

Dictionum aliæ Simplices, aliæ Compositæ. Compositarum item multiplex forma exempla ex Donato petat puer.

ORATIO.

Oratio est Sermo quæ dictionibus constat. AZ ſobeßid semmi nem egéb ha nem oll beßillis mell ighikből uagon.

Partes orationis sunt octo.

Nomen, Pronomen, Verbum, Aduerbium, Participium, Coniunctio, Præpositio, Interiectio.

Nev, Newirtualo, Beßid, Beßidhezúalo, Sélrißuiuő, Eggbefoglalo, Elől uető, Közbe uető.

Recenseu-

Orthographia. Igaz irásnak tudomána.

Prosodia. Inekliſhez ualo tudomán.

Etymologia. Ighiknek igaz tulajdonságarul ualo tudomán.

Syntaxis. Beßidnek eggbe ßerzisrül ualo tudomán.

Recenſentur Grãmaticæ partes & hæ.

Quæ superioribus ita sunt cognatæ ut ab illis separari nullo modo possint. Orthographia enim literarum est, Prosodia syllabarum, Etymologia dictionum, Syntaxis orõnum. De quibus singulis consilium non est hoc loco agere, sed de Orthographia tantum, & quidem quoadeius fieri potest breuissime. Si quis plura his hac de re desyderat, legat ea quæ Secundo tractantur libello.

DE ORTHOGRAPHIA HVNGARICI SERMONIS.

De uocalium Orthographia.

REGVLA PRIMA.

Rectam uocalium utriusq; ordinis scripturam ex superioribus puer una cum exemplis facile discet.

 de conso-

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

REGVLA SECVNDA.

Hæ quinq; Consonantes C, G, L, N, T, & præpositæ & postpositæ Vocalibus, nonnunq; ut peregrino nescio quo sono efferuntur ita literarũ combinationes, figurasq; regrunt nouas. Verum ut hæc facilius assequantur pueri, uoces Latinas cum peregrinis coniungemus. Sunt autem hæ.

Ac ec ic oc uc. Ca ce ci co cu.

Acz ecz icz ocz ucz, Cza cze czi czo czu.
ôcz ûcz. czô czû.
Aut
Acz ecz icz ocz ucz, Cza ce ci czo czu.
ôcz ûcz. czô czû.
Ex his, ce, ci, uoces sunt latinæ.

Ag eg ig og ug, Ga ge gi go gu.
Ag eg ig og ug, Ga ghe ghi go gu.
ôg ûg. gô gû.
Et hic ge, gi, uoces erãt latinæ

Al

Al el il ol ul, La le li lo lu.

Al le il ol ul, La le li lo lu.
ôl ûl. lô lû.

An en in on un, Na ne ni no nu.

An en in on un, Na ne ni no nu.
ôn ûn. nô nû.

At et it ot ut, Ta te ti to tu.

At et it ot ut, Ta te ti to tu.
ôt ût. tô tû.

De tribus generibus literæ S & eorum Orthographia.

REGVLA TERTIA.

Cum latinus Sermo unum tantum S habeat, noster tria, idq; iuxta Hebrææ linguæ proprietatem. Vnum asperius, aliud mollius, Tertium quod inter hæc medium est. S asperum quidam per sch scribunt

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

scribunt, nos facilioris tum scribendi, tum legendi grã per ſ ſimplex, mollius per ß, ſic & nos. Tertium item per ſ ſimplex ſicut & primum illud, nos differentiæ cauſa ſic ſ. Primum genus Hebræi ש ſchin dextrum, Secundum ס ſamek, Tertium ש ſchin ſiniſtrum, uocant.

Aſ eſ iſ oſ uſ, Sa ſe ſi ſo ſu.
ōſ ūſ, ſō ſū.

Aß eß iß oß uß, Sa ße ßi ßo ßu.
ōß ūß, ßō ßū.

Aß eß iß oß uß, Sa ße ßi ßo ßu.
ōß ūß, ßō ßū.

REGVLA QVARTA.

Vocales in dictionibus geminari non debent, niſi ubi ratio exigit ut in his & ſimilibus dictionibus, Abraham, Aaron, Iſaac, &c. nec accentuũm notis figurari niſi in perq̃ paucis locis. Fit enim ut ibi uocales geminentur ubi natura erant longæ, aut maiore oris geſtu efferendæ. Dictionum quippe accentum unicuiq̃ natura in patrio ſermone, abſq̃ ullis

ullis præceptis ſuppeditat. Exempla peregrinarum harum uocum copioſa ex libro ſecundo, quem nominatim huic rei dicauimus, peti cũ poſsint, nullis hic nos uſi ſumus exemplis.

NOMEN eſt pars orationis cum caſu corpus, aut rem, proprie, cõmuniter ue, ſignificans.

AZ new AZ ſobeßidnek egg riße, mell tulaydon kippen̄ auag kőzönſiguel iegez teſtes, auag toſtnelkül ualo allatot, eſetuel egetem be.

Accidentia nominis.

Nomini accidunt Sex. Qualitas, Comparatio, Genus, Numerus, Figura, Caſus.

QVALITAS.

Minemüſig.

Qualitas in nomine Duplex eſt.
- Propria. quæ eſt nõmen unius.
- Appellatiua. quæ eſt nomen multorum.

Comparatio

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

COMPARATIO.

Eggbehasonlas.

Comparatio Regularis. quæ certam sequitur regulam.
itē duplex. Irregularis. quæ non.

Gradus Comparationis tres. Positiuus, Comparatiuus, & Superlatiuus.

Gradus Cōparationis formātur in patrio nostro sermone iuxta Hebrææ linguæ phrasim addita aut litera, aut particula. Litera apud Hebræos quæ uicem supplet Comparatiui est מ, apud nos b, particula uero eadem apud nos quæ apud illos, & Comparatiui, & Superlatiui, nempe יוֹתֵר magis, inkābb & מְאֹד ualde ighen, sine quibus gradus nullo mō possunt formari apud nos, æque ac apud illos. Exemp. Albus feyr, albior feyrb, auag inkābb feyr, albissimus felette ighen feyr. Bonus io, melior tobb. auag, inkābb io, optimus felette ighen io. Est enim tam Regularium, quā Irregularium una formatio. Porro ut apud Latinos ita apud nos diminutionem accipiunt quædam Comparatiuorū ut Grādiusculus, Minusculus. Nagubbadka, Kūssebbedke.

Exemplum Comparationis regularis.

m. Albus

M.	Albus	albior	albissimus.
F.	Alba	albior	albissima.
N.	Album	albius	albissimum.

M.	Felix	felicior	felicissimus.
F.	Felix	felicior	felicissima.
N.	Felix	felicius	felicissimum.

Integer	integior	integerrimus.
Integra	integrior	integerrima.
Integrum	integrius	integerrimum.

Exemplum irregularis.

Bonus	melior	optimus.
Bona	melior	optima.
Bonum	melius	optimum.

GENVS.

Nem.

Genera nominum sunt Quinq;

Masculinum ut hic Magister.
Fœmininum ut hæc Musa.
Neutrum ut hoc Scamnum.
Coē ut hic & hæc Homo.
Omne ut hic & hæc & hoc Felix.

Sunt qui hoc nomen homo & apud Græcos & latinos

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

latinos existiment masculini tantũ generis esse, sub uno tamẽ genere fœmininum pariter significare, quod in nostra lingua imprimis uerum esse usus ostendit. Cũ enim hæc uox patria Ember, propria sit uirorũ, usurpatur tamẽ interdũ & de fœmININO sexu, addita uoce, aßoń, quæ sexus distinguat, ut aßoń ember. Cui tamen opinioni Græci reclamant grãnatici, similiter & Priscianus, qui communis dicunt esse generis. Quin & apud Hebræos hominis uocabulum uno exprimitur uerbo אנוש quod tamen sub uno genere fœmininum quoq; significat sexum. Est tamen & apud illos quod genus distinguat. Nam cum uerbum hoc sexum significat uirilem, nihil de literis uocabuli decedit, cum uero fœmininum, prima in plurali numero amittitur litera, ut אֲנָשִׁים homines נָשִׁים mulieres. Porro Vt apud Hebræos duo tantũ sunt genera præcipua, ita & apud nos, Masculinum scz & fœmininum. quę interdum per hascæ particulas him, nõstiń, eme, &c. eloquimur.

Regulæ generales de Nominum generibus.

REGVLA PRIMA.

Nomina uir

Nomina uirorum officiorumq; uirilium, item mensium, uentorum, fluuiorum, generis sũt masculini.

VIRORVM.

hic Atyla.
Ioannes.

OFFICIORVM.

Consul.
hic Dictator.
Pretor.

MENSIVM.

Ianuarius, Februarius, Martius, Aprilis, Maius, Iunius, Iulius, Augustus, September, October, Nouember, December.

Mensium, quibus nunc utimur, uocabula subiungere nolui, propterea quod hæc rebus non respondent, quæ manifestum est nuper esse confictа, ab homine nescio quo. Suspicor tamen aut monachorum, aut sacrificulorum esse inuentum. Nec semper nostros his mensium appellationibus usos fuisse manifestum est, cum ex alijs, tũ ex hoc quod mauent adhuc apud nos quædam germana mensiũ

B uocabula.

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

uocabula. Vt omittam interim quod ex his quædã nostra non sunt, usu tamen ita recepta, ut peregrinum uideantur exuisse sonum, nẽpe hæc. Pũnkõst, Juan, Karaczon.

Quemadmodum Itali a re ipsa, nempe a qualitate regionis propriæ, sumpto uocabulo, mensibus nomina imposuere, ita & Schytæ nostri. Italia calidissima est regio, & propterea imbrifera, contra Schytia frigidissima, & ob eam rem niuifera. Itaq; ab imbribus Itali mensium uocabulum traxere, Schytæ nostri a niuibus. Id uerum esse apud illos ostendunt, September, October, Nouember, December, apud nos ratio uocabuli ho. Dicimus enim, Büyt elő ho, Büyt más ho, item Pũnkõst haua, Juan haua, Karaczon haua &c. Verum posteaq; partim maiorum nostrorum uirtute, omni memoria digna, partim & potissimum dei benignitate, mitius nacti sumus cœlum, ac Schyticam regionem, Pannonica commutauimus, non erat forte ineptum, & uocabuli ho, rationem mutare, Si mõ id usus (apud quem est, & uis & norma loquendi) nobis permutteret. ac cum reliquis nationibus, quæ omnes ferè a lunæ cursu mensem denominant, dicere holdnap, & nõ honap, aut, ut imperiti loquũtur, holnap. Neq; enim aliud sunt menses q̃ dies lunares, mense enim luna cursum suum explet. Porro quæ est differentia apud latinos inter hæc duo uerba, Mensis, & Cras, ea est apud nos inter holdnap, & holnap. Hæc quanq; erãt minutula arbitrati tamen sumus non nihil referre si horum pueri admonerentur, ne unam uocem pro alia in lingua patria usurparent. Et latini ne uoces coincidãt diligentissime uitãt. Cæterum, Quisq; tandem ille fuit qui mensibus apud nos nomina imposuit, poterat id aut ab anni partibus cõmodius facere, unicuiq; parti suos tribuendo menses exempli gratia. Quemadmodum nunc dicimus, Büyt elő ho, Büyt más ho, pro Februario, & Martio, sic dicere poteramus. Zél elő, Zél más, Zél harmad ho. Zauaß elő, Tauaß masod, Tauaß harmad ho. &c. Aut more Romanorum numerum sequi, apud quos mensis quisq; posterior incipit a numero. Dicunt enim, Quintilis, Sextilis, September, October, &c. sic & nos poteramus, első ho, masod, harmad, neged, &c. Sunt & apud poetas pulcherrimæ mensium descriptiones, quæ etiam huic rei materiam præstare poterãt sufficientem, quas nõ grauabor hoc loco subiungere.

Ianu-

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

Sü ho. auag

IANVARIVS.

hoc modo diem lunæ uocamus Hetfü, quod initium sit hebdomadæ.

Iane biceps anni tacite labentis origo
Solus de superis qui tua terga uides.
Ouid. 1, fastorum.

&,

Ergo ubi Iane biceps longum reseraueris annum &c.
Ouid. 4. de pon.

&,

Ipse uides certe glacie cõsistere pontum, El. 4.
Erős ho. Ipse uides rigido stantia uina gelu,
Ipse uides onerata ferox ut ducat Iazis,
Per medias Istri plaustra bubulcus aquas.
idem.

&,

Vndaq; iam tergo ferratos sustinet orbes. &c.
Virg. Geor. 3.

FEBRVARIVS.

Cág ho.

Vere nouo gelidus, canis cum montibus humor Liqui

Liquitur, & Zephyro putris se gleba resoluit &c.

hunc quidam etiamnum assü ho uocant sicut & sequentem Fü heg.

&,

Annus erat breuior, nec adhuc pia Februa norãt,
Nec tu dux mensum Iane biformis eras.
Ouid. fast 1.

MARTIVS.

Iam uiolas pueriq; legunt, hilaresq; puellæ, Ouid. 3. trist. Sü heg
Erumpunt passim gramina, ueris bonos.
Nos.

APRILIS.

Aprilem memorant ab aperto tempore dictum, Ri ri lo ho.
Quem Venus iniecta uendicat alma manu.
Ouid. 4. fast.

MAIVS.

Arboreos fœtus, & humi nascentia fraga Elő gő mól czü ho.
Primus dat suaues Maius odore rosas.
Nos.

Ab hoc mense nũc quoq;

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

quoq; nostri rosas
denominant cum
dicũt Pũnkösti rosa.

IVNIVS.

Ra
ßa
lo
ho.

Pabula læta boum uiridantia, falce recurua
Attondunt Iunio gramina, fœnisecæ.
Nos.

IVLIVS siue Quintilis.

Sem
ho.
quãg

Denicq; Quintus ab hoc fuerat Quintilis, & inde
Incipit a numero nomina quisquis habet.
Ouid. 3. fast.

&,
— siccas insana caniclã messes
Iã dudũ coquit, & patula pecus omne sub ulmo ẽ.
Persius
Sat.
3.

Arás
to
ho.

&,
— albescit maturis messis aristis.
Ouid. 5. fast.

AVGVSTVS siue Sextilis.

uarijs

— varijs mitis solet uua racemis
Ducere purpureum nondum matura colorem.
Ouid. Metamor.
3.

Czö
löir=
lelö
ho.

&,
Mitis in apricis coquitur uindemia saxis.
Virg. 2. Geor.

SEPTEMBER.

Czö
löße=
dö
ho.

Lenobathes gestit calcatis sordidus uuis
Mensecq; castrantur uina sequente noua.
Nos.

OCTOBER.

Bor
uetö
ho.

Vt durare queant longos noua musta per annos
October cellis condit & illa cauis.
Nos.

NOVEMBER.

Bor
lato=
gato
ho.

Condita num ualeant consistere uina probantur
Illo, qui nomen, mense, Nouembris habet.
Nos.

DECEMEBER.

Vester

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

Vester honor uenìet cum Laurentalia dicam
Acceptus genijs illa December habet.
Ouid. 5. fast.

Martialis Decembrem fumosum dixit Epig. lib. 5.
Sed lege fumoso non aspernãda Decembri.
sive quod hic mẽsis foco homines solet admouere,
sive quòd hyeme cœlum atris obducitur nubibus
hinc opinor & nostros hyemem uocare sõlit tẽl.

Cæterum ut hæ Mensum descriptiones nostræ optime respondent regioni, ita non omnibus. Nec nostros maiores his mensiũ appellationibus in regione Scythica uti potuisse manifestũ est cum ex alijs, tum Ouidio, qui regionis Scythicæ, in qua hyems cõtinuatur hyemi, sterilitatem his describit carminibus.

Non hic pampinea dulcis latet, uua sub umbra,
Nec cumulant altos feruida musta lacus.
&
Non ager hic pomum, non dulces educat uuas,
Non salices ripa robora monte uirent.
&c.

Est & in Enchyridio piarum precationum, similis quædam Mensum descriptio, uersibus endecasyllabicis facta, quã huic loco subiungerem, nisi is libellus iam puerorum manibus passim tereretur. Et hæc addidi, non quo nouus uellem haberi author, sed ut ostenderem

derem, quid nostri in appellationibus mensum poterãt sequi.

VENTORVM.

Eurus. qui ab ortu.
Nap Feleti ßêl.
Zephyrus. qui ab occasu.
Nap eseti ßêl.
Auster. qui a meridionali plaga.
Al ßêl.
Aquilo. qui a septentrione.
Fel ßêl.

Cum & in profanis literis, plurima sint Vẽtorum uocabula, & in sacris non pauca, nos plura non nouimus, quàm hæc quattuor cardinalia, idq; iuxta Homeri positionem. Et hæc quibus utimur, circumlocutiones uerius sunt q̃ uocabula. Proinde cum in uentorũ inciderimus nomina, necessitas ipsa nos cogit in interpretando, aut alienis pro nostris uti, aut reliqua quoq; ad hunc modũm circumloqui. Austrum audio a quibusdam uocari Suh ßêl, quemadmodum Circium Forgoßêl, a re scz ipsa, qui alias ἰαπύξ dicitur, quem A. Gellius Caurum proponendum existimat esse. Zenhger ßêl is est forte qui Zephyrus.

Fluuiorum

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

FLVVIORVM.

Danubius.	Duna.
Sauus.	Szaua.
Draus.	Draua.
Chrysius.	Kereß.

Excipiuntur ab his Albula, Allia, Styx, Lethe quæ sunt Fœminina. Non desunt qui putent cum hæc in fœminino usurpantur ab autoribus, subintelligi debere aquam. Cæterum cum plura sint flumina Pannoniæ nostræ quàm illa celebrata, & quorum Plinius quoq; meminit, non omnia tamen uocabula habent latina. Tißa fluuius est patriæ nostræ q̃admodum & Szamos, uterq; nauium patiens, qui magno Hungariæ nostræ sunt usui. Nam & piscosi sunt, & per hos e salinis patriæ nostræ ingentes micas salium fossilium, forma quadrata excisas, trabicis nauibus, salium præfecti, quos græci halabarchas uocant, secundo amni curant deferri, ac certis locis in usum regionis nostræ, exponi. horum alterum, alij Tiscium, alij Tibiscum appellandum censent, alter ἀνώνυμος manet. Quemadmodum plurima alia patriæ nostræ flumina, quæ recensere infiniti fuerat laboris.

Regula

REGVLA SECVNDA.

MVlierum ac Officiorum muliebrium, Vrbium Arborumq; nomina generis sunt fœminini.

MVLIERVM.

ut

Maria.

hæc Anna.

Elysabet. Elßebet.

OFFICIORVM muliebrium.

ut

Obstetrix. Baba.

VRBIVM.

Buda

hæc Alba regia. Szekesfeyrwar.

Cassouia. Kassa.

Excipe ab his, quæ um, aut ur, finiunt, quæ sunt generis Neutri, ut.

Pestum. Pest. Ger. Ofen.

Strigonium. Eßtergum.

hoc Varadinum. Varad.

Seghedinum. Szeghed.

Cibinium. Szeben.

Tibur.

c ij Oropus

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

Oropus nunc Masculino nunc fœminino genere inuenitur. Sunt etiam Vrbium nomina, quæ pluralis tantum sunt numeri, ut Athenæ, Thebæ, Quinque ecclesiæ, Quinqueecclesia usurpauit Guarinus Veronēsis in carminibus ad Ioannem Pannoniū scriptis.

Hinc urbs pontificem te Quinqueecclesia cepit.

metri scilicet coactus necessitate.

Obseruandum est hoc in loco, omnes ferè Vrbes ac Oppida Hungariæ nostræ latinis carere uocabulis. Et quæ latina uidentur habere, a peregrina sūt omnia ferè deducta uoce. Ab Ister & Gum (ut quidā putāt) Estergum, & ab hac rursum Strigonium. a Varad, Varadinum, a Szeghed, Seghedinum, a Pest, Pestum, a Vacz, Vacia, a Bacz, Bacia, a Gewr (ne omnes recenseā urbes) Gewrinum. Sic enim huius urbis nomen in antiquis regū diplomatibus inuenitur scriptum, nunc Iaurinum & scribitur & profertur. Non inutilem itaq; operam sumpserit, si quis aut uera urbium nostrarum uocabula exquirat, aut quæ dignis carent appellationibus noua imponat. Qua in re, si non alia, hæc certe nō parua erat incommoditas quòd urbium quibusdam uocabulis, cum ipso sint prope tremenda sono, cum uolumus uti non possumus. Neq; id nouum

uū debet uideri. Constat enim quædā urbium uocabula & olim fuisse immutata. Vrbs quæ nunc Roma olim Valentia dicta, quæ prius Maleuentum post Beneuentum uocari cepta, q̄ admodum quæ ante Bizantium nunc Constantinopolis. Vrbibus cæterarū regionū, nomina, partim Græca, partim Latina uoce sunt imposita, id quod & nostri sequi poterant. Græca sunt Roma, Basilea, Constantinopolis. &c. Latina Florentia, Argentina, Constantia, &c. Quia uero difficile est usum diu receptum antiquare, poterat uti uulgus imperitum uocabulis a se impositis seq; dignis, reliquos quis prohibuerit ueris uti urbium uocabulis? Buda metropolis est Hungariæ nostræ inter omnes Europæ urbes amœnissimo, simul & commodissimo sita loco, quā cur Germ. nostri sua lingua Ofen uocent nondum plane intelligo, cū alia sit urbs Pest, alia Buda. Est Oppidū in ea patriæ nostræ ora quam Meggesalta uocant, ditioni Magnifici domini D. Ioannis à Peren mihi gratiosissimi subiectum septē amenissimis collibus, & illis quidem uitiferis, conspicuum, agri fertilitate lætum, pascuis pingue, campis ac pratis floridum, fōtibus ac fluminibus irriguum, syluis cæduis, simul & intactis amenissimum, fructibus omnigenis arborum fertile, auro, argento, sale, diues. ubi ipse huius lucis hausi primordia, & cui me totum debeo.

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

Szinirwarall'a a nostris dictum quod a re ipsa nempe quòd septem subiaceat collibus Græca
hethe compositione Heptoropolis, commodius appellari
gũ poterat. cuius patriæ, alioqui dulcis, uocabulum,
uaros quo minus in scriptis meis usurpare possim, eius
sit asperitate. Neq; enim pudet me patriæ, non
prorsus humilis. cui etsi ipse iusto nequeam ornamẽ
to esse, ipsa tamen mihi dedecori non potest esse.
Poteram autem postremo hoc uocabulo commodissi
me uti, si mihi id per quosdam liceret. Est ab hac
patria nostra urbs, tria distans miliaria, opibus, si
tu, ædificijs, optimis ciuibus inclyta, quam nostri
Riuulum dominarum uocant, quod uocabulum Ger
mani nostri aspernati, eam rectius Neapolim hoc est
Nouam ciuitatem appellant. Quæ etiam a re ipsa,
nimirum a uenis auri & argenti ibi repertis Arru
giæ uocabulo dignari poterat. quæ uox idem ferè
significat, quod in nostro sermone Bánà, vt intelli
gas hanc urbem nostros uero uocare nomine. Szi
ghet Oppidum est arci quam uocant Sárwár adiac
cens, ubi primum diuinam hanc imprimendi artem,
opera quidem & impensa Principis nostri, Magnifici
dñi D. Thomæ a Nadasd, Comitis ac Bani, mini
sterio uero etiam nostro, in Hungaria nostra exco
lere cepimus, & unde hæc rudimenta in usum iuuẽ
tutis, qualemcunq; emisimus. a re ita dictum quòd

duobus fluminibus, quorum alteri Rabæ, alteri Gẽ
meo nomen est, circumfunditur, nobis Neanesus Vyßi
dicitur, quòd hoc Princeps ipse in nouam redegit, ghet.
formam. Primum quidem illud fossa & uallo ita
muniendo ut ne furori quidem Turcæ Anno
1532 obsidentis patuerit. Nam clade accepta ab
hoc discedere coactus est. Deinde flumina retando,
Mox densissimæ sylua, huic imminentis, arbores lu
cando, & huius locum hortis amenissimis, ac pòma
rijs consecrando. Postremo ludum literarium opere
latericio in hoc extruendo. Ad hunc modum & re
liquis Vrbibus nostris sua poterant reddi uocabu
la. Verum non deerunt certo scio qui hæc quoq;
rideant. Ridenda tamen non erant in quibus con
stat & magnos uiros operam suam locasse. Nam &
Stephani de Vrbibus nobilissimum extat opus. Et
quidam nostro etiã seculo ad exemplum huius nõ
contemnendum opus ædidit, in quo & nostræ Hũ
gariæ urbium non paucarum meminit.

ARBORVM.

Pirus.	kortuil fa.
Pomus.	alma fa.
Prunus.	silua fa.
Ficus.	sighe fa.

Masculina

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

Masculina sunt hæc oleaster, rubus, dumus, spinus authore Seruio. siler Neutrum est. Reperitur & ficus interdum Masculino genere. Oleaster Cicero in fœminino uidetur protulisse Actionis in uerem 5. Hominem inquit, corripi ac suspendi iussit in oleastro quadam &c. Verum ibi oleaster ad arborem refertur ut seqntia satis indicant.

Multæ sunt arbores quarum Hungaria nostra ferax est, multæ quarum non. Tantum autem abest ut omnium arborum nostro sermone habeamus uocabulum, ut in nostræ quoq; regionis arborum uocabulis laboremus. Quod de arboribus dico idem de alijs rebus herbis, lapidibus, gemmis &c. sentiendum. Nec soli nos, sed & aliæ gentes, cum quibus (si Celso credimus) & Græci, ne sit ut quis ex nostris ob hoc ipsum sibijpsi displiceat.

TERTIA REGVLA.

Nomina fructuum generis sunt Neutri, ut pomum, pirum, persicum &c.

Hæc de generalibus Regulis sufficiant Reliquas tum generales, tum speciales commodius pueri discent ex alijs maxime ijs qui eas carmine sunt complexi, inter quos sunt ex recentioribus Sulpitius, & Lilius. Vt enim facilius discuntur præcepta, quæ carmibus sũt inclusa, ita firmius retinẽtur.

NVMERVS, Szám.

Singularis, quæ singulariter profert Numeri nomĩ sũt duo. Cut, hic Magister, az mester. De numeris. Pluralis, quæ pluraliter profertur, ut Regula PRIMA. (hi Magistri, az mesterek.

Et hic animaduertat puer patrij nri sermonis phrasim eẽ, ut nomĩbus pluralis nũi utãur iterdũ æque ac singlaribus, tũ scz cum nomĩbus nũalibus, aut per se multitudinẽ significãtibus noĩa addũtur pluralis nũi. Cũ enim huiusmodi noĩa p se satis distiguãt nũm, ad rẽ nõ uerba respiciẽtes satis ducius id altero significasse uerbo. Sicut enim efferius unus hõ, sic duo tres, decẽ, centũ, mille homĩes. egg ember, ket ember, harom ember, tiz ember, ꝑãz ember, ezer ember. Quòd si his iuxta latini sermõis propetatẽ uti uoles orõnibus, Vnus hõ, duo homĩes, tres homĩes. Egg ember, ket ember, harom emberek &c. ĩ patrij sermonis peccas propetatẽ. Sua est uniuscuiusq; linguæ phrasis, quã qui in linguis diligẽter nõ obseruãt, dũ aliquid iterptandũ suscipiũt in primo statĩ (ut in prouerbio ẽ limine solẽt impĩgere, ac mõstro quid simile edẽr. Sed ut res fiat mãifestior exẽplũ quoq; id ostẽdemus sequẽtibus, Duo homĩes ascẽdebant in tplm, ket ember megen uala fel az templumba. Dñe decẽ talẽta tradidisti mihi, Ecce tiz talentot adal ennekem. Luce 18. Matth. 25

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

Lucę. 15. Si quis hē centū oues, ꝗa kinek ßāz iuha uagon. Porro
qui comederāt erāt quinquies mille, Zouabbā az kik ůttez
Matth. 14. nek uala ôt ezerēn ualanak. Multi sūt uocati pauci uero
20. electi, Sok az hiuatalos, keues az ualaßtott auag, sokan
22. uadnak az hiuatalosok keuesen uadnak az ualaßtottak. Nec
dicūs sokak az hiuatalosok, keuesek az ualaßtottak ut
uerba ipā latina sonāt. Reg: SEcūda. Sūt & noīa apud La
tīos pleraq; pluralis tātū nūi, quæ apud nos singlaria sūt,
Joan. 2. inter quæ Nuptiæ, Inferi &c. Nuptiæ factæ sunt ī Cana
Galileæ, Menek ezô lūn. Descēdit ad Inferos, pokolra le
ßālla. &c. Reg: TERTIA. Dum singulis quibusdā reb9
aliquid æquali, ac pari nūo inesse significar uolūus, nume
rum geminamus. Atq; id iuxta linguæ Hebrææ usum.

שְׂרָפִים עֹמְדִים מִמַּעַל לוֹ שֵׁשׁ כְּנָפַיִם שֵׁשׁ כְּנָפַיִם לְאַחַד

Seraphim stabāt super illud sex sex alę uni, & sex sex
alæ alteri. Esa. 6. Egg itnek es hat hat ßarńa uala, az ma
sik nak es hat hat ßarńa uala. Quī & Græcis hoc genus
loqndi uidetur esse familiare. Notū est enī seqns orōnis
genus apud Marcū. Καὶ ἐπέταξεν αὐτοῖς ἀνακλιθῆναι
πάντας συμπόσια συμπόσια ἐπὶ χλωρῷ χόρτῳ,
καὶ ἀνέπεσαν πρασιαὶ πρασιαὶ ἀνὰ ἑκατὸν καὶ ἀνὰ πεν
τήκοντα. Es parancżola ůnekiek hog mind le ůltetnek ůk ôt
egg egg lakodalombelt oßtuan mindennek az zöld fůön.
Es letelepedinek egg egg ůlist foglaluan az zöld fůön,
ßāzan

ßāzan es ôtuehen. Hoc orōnis genus latīs mīus familiare ē,
id quod ex Erasmi nrī interptatione satis apparet. Et præ
cepit ut accūberē facerēt oes, distributis cōuiuijs ī uiridi
grāine. Et discubuerūt diuisi in uiridaria cēteni & quin
quageni. Reg: QVARTA. Cū pronomē quod uī obti
net pluralis nūi addit nomī singlaris nūi, & nomē, quod
ī latino sermone erat singlare efferīus ī plurali, ut Pa
ter nr, mū atānk. Anīa nrā, mū lelkůnk. Neq; enī di
cīus az mū ata, az mū lilek ut uerba sonāt latina, aut
ut imperiti linguæ patriæ loquūtur az mienk ata, az
mienk lilek. Reg: QVĪta. Vbi uero uno uerbo utīur
plurali, & liquo, quod græcis & latinis fuerat singlar
Ὅπου γάρ εἰμι ὁ θησαυρὸς ὑμῶν, ἐκεῖ ἔσται καὶ ἡ καρ
δία ὑμῶν. Vbi enī est thesaurus uester ibi est & cor
uestrū, Mert az holott uagon az tū reytek marhātok,
ott uagon az tū ßůetek es &c. FIGVRA, Abrazat.
Simplex. quæ simpliciter proferē
Figuræ noīm duæ. ut, Sapiens, Eßes.
Composita. quę suas bē partes ex
quibus cōponī ut, Insipiēs, Eßtelen.
Noīa apud latinos autore Donato Quattuor cōpo
nūt modis, tot & apud nos. Ex duob9 corruptis ut iam
bor, ůdnep. Ex integro & corrupto, ut husit. Ex corrup
to & integro, ut alpinz, alkocz. Integra fuerāt io em
ber, ůdôsnap, husitel, alnak sagualuertpinz, alnak sagual
czinali kolcz. &c.

 Casus

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

CASVS,	Esset.
Nominatiuus,	Neuező.
Genitiuus,	Nemző.
Casus noīm Datiuus.	Ado.
sunt sex. Accusatiuus,	Vadolo.
Vocatiuus,	Siuo.
Ablatiuus,	El uiuő.

DE articulo Hungarici sermonis.

PHIlippus Melanchthon præceptor noster scribens in Grāmatica sua Græca de Græci sermonis articulis, prīmū Priscianū sequutus latinā līguā articlīm habēr negat, grāmaticosq; latinos noīm casibus hic, hæc, hoc, docē di grā addidisse, nō quòd sermo latinus hos nosset articulos. Deīde Germanicā linguā æque ac Græcā articulū habēr. Vbi etiā hoc addit neīem posse uī articl'orū Græci sermonis exacte cognoscēr uisi ex Germanico idiomate. Quæ uerba Philippi cū plerīq; sinistre interp̄tētur, sentio illū de suæ tātum gētis hoīb̄ loquis, quibus p̄cipue illa tradebat rudimēta, & quorū linguæ propētatē probe nouerat, nō etiā reliquarū naticnū, quarū (licet sit ille πολύγλωσσος) ut līguas nō nouit, ita de his pronūciār nō poterat. Neq; enī adduci poſſū ut credā Philippū (q̄uis tū cū illa scriberet admodū Iuuenē) aut sui fuisse oblitū, ut quid scriberet nesciret, aut studio quod erga suā gentē hēbat lapsū. Nihil enī dici poterat

absurdius

absurdius si hæc ita accipiātur ut sentiat nullā orbis terræ nationū linguā habere articlīm nisi Germanicā & Græcā. Habet enī & sermo nr̄ Hungaricus perīde ac Græcus. Nā de cæterarū gētiū līguis iudicār nequeo. Articulus est in nrō sermone pticula, az, oīm generū & nūcrum, quæ inflecti nescit. Nā quæ inflectīr pronōen est. Minīa quidē illa sed quæ magnā orōni addat tū maī estatē, tū spēdorē si quis illa recte utat. Quadmodū n. ī Græco, sic ī nrō sermone suus articulo est locus. In tenuiq; labor est, at gloria nō tenuis. Hic ī sacris lrīs nō loco additus, aut loco detractus (ut uere Chrysostōus, & Augustinus sēsēr) sensum facit aut orthodoxum aut hæreticum. Sed ut p̄dicta facilius assequātur pueri, seqns placuit subijcēr exēplum. Καὶ ἔσται ἐν τοῖς ἐσχάταις ἡμέραις, λέγει ὁ θεός, ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα, καὶ προφητεύσουσιν οἱ υἱοὶ ὑμῶν, καὶ αἱ θυγατέρες ὑμῶν, καὶ οἱ νεανίσκοι ὑμῶν ὁράσεις ὄψονται, καὶ οἱ πρεσβύτεροι ὑμῶν ἐνύπνια ἐνυπνιασθήσονται. καὶ γε ἐπὶ τοὺς δούλους μου, καὶ ἐπὶ τὰς δούλας μου ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου, καὶ προφητεύσουσι. Es lißen az utolso napokban, az isten monga ti fogok öntenì az en lelkemből minden testre, es profetalni fognak az tű fiaitok, es az tű leanitok. Az tű ifjiaitok látāst fognak látni, es az tű uineitek álmat fognak látni. es

bizonya

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

bizonaual az napokban ki fogok öttenni az en lelkem
ből az en szolgáimra, es az en szolgalo leanimra, es
profetalni fognak. In hoc exẽplo uidet est, quòd sicut
Græci, ita nos articulo utimur. Toties enim repetitõ arti-
culus ĩ nrõ sermone quoties ĩ Græco, qui tñ in latino
nõ est, quod ut sit manifestũ hũc prophetæ locum latine
quoq; subijciã. Et erit ĩ nouissimis diebus dicit deus. Ef-
fundã de spiritu meo super oẽm carnẽ, & prophetabũt
filij uestri, & filiæ uestræ. Iuuenes urĩ uisiones uidebũt,
& seniores urĩ somnia somniabũt. Et quidẽ super seruos
meos, & super ancillas meas ĩ diebus illis effundã de
spiritu meo & prophetabũt. Hoc unico exẽplo uti, ad rẽ
quã quærĩus demõstrandã satis esse duxi, quòd pueri hæc
tũ demũ rectius intelligẽt cum per ætatẽ robur ĩ literis
colligẽr cœperĩt, ac græcos uersãdo autores, patrij sermo
nis phrasim usu ĩ his deprehẽdẽr. Deuãq; nr lrĩs prodidit
huius articuli extremã lrãm z, ad oẽs eã seqntes lrãs ĩ
mutari debẽr, nõ secus ac apud latinos usu uenire solet
in præpositione ad, cũ ĩ cõpositionem uenit, ab barat, ac
christus, ad doctor, af farkas, ag galamb, ah harang, ak
kalan, al lo, am mester, an nemzet, ap pap, ar remete,
as sereg, at tengber, au uarga &c. his enim & similibq; uti
tur exẽplis. cuius ratio q̃uis amici, mihi haud probat.
Primũ quòd, etsi uulgus imperitũ ad hũc loquat modũ
nõ cõtinuo tũ illius errori patrocinãdũ est, quin potius
remediũ

remedium illi quærendum. Deinde & particulæ ab,
ac, ad, af. &c. in nostro sermone, omni prorsum ca-
rent significatione præsertim extra compositionem.
Nam in latino præpositiones sunt ut abbreuio, accla-
mo, affero, aggrauo, alleuo. &c. pro adbreuio, adcla
mo, adfero, adgrauo, adleuo. &c. Postremo quòd in
omni ferè lingua est quædam in pronunciando uari-
etas, ratio tamen Orthographiæ apud omnes certa
est. Hebræi scribunt רוּחַ & יַיִן proferunt autem
non quod uerba ipsa sonant sed aliud quiddã. Græci
ἄγγελος, σφιγξ, ἐγχειρίδιον, pronunciant autem
angelos, sphinx enchiridion. Latini, Quintiliano teste,
quasdã lrãs scribũt quidem, parum tñ exprimunt, non
eximunt sed tantum in pronunciando obscurant. Et
nunc Itali multa secus pronunciant, tum in latino
tum in uernaculo sermone q̃ literis notent. Germa-
nos nostros audio ab illis qui huius linguæ periti
sunt, idem facere. Horum exemplo & apud nos,
etsi sunt qui pronuncient ab barat, af farkas, ap
pap, ad diak. &c. articuli tamen extrema litera
perpetuo scribenda est per z non alias consonan
tes ut ratio orthographiæ constet apud nos æque
ac apud cæteras nationes. Neq; enim uideo quid ob
stet quo minus prædictæ uoces per hoc literarum
genus & scribantur & proferantur. Illud manifestius
est

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

est ⁊ ut negari possit, esse in nostra etiam lingua ut in aliarum gentium, literarum transmutationes, de quibus in sequentibus non nihil attingemus, cum de inflexionibus orationis partium agere cepimus, in quibus potissimum hæc usu uenire solet transmutatio. Az particula cum inflectitur, ut initio dixi, pronomen est non articulus in cuius inflexione extrema litera z aliquoties in aliam transit literam ut in Cap: de pronomine uidebimus. Nunc quæ ad nominum pertinent inflexiones trademus, in quibus suus, cuiq; casui est articulus.

DECLINATIO, Haytogatas.

Declinationes in nomine sunt quinq;.

Prima,	Első.
Secunda,	Másod.
Tertia,	Harmad.
Quarta,	Neged.
Quinta,	Ötöd.

Primum noster sermo unam tantum nouit nominum omnis generis inflexionem. Deinde sicut apud Hebræos sic apud nos casus certis distinguuntur literis & syllabis, hoc tamen nostra declinatio ab illorum differt declinandi ratione, quòd illi literas ad casuum adijciunt principia, nos ad finem. Postremo ut apud illos Nominatiuus nullis distinguitur literis sic

sic etiã apud nos. Gtĩ singularis lrã significat aud est e. Dtĩ k, Actĩ t, Vctĩ eadẽ quæ Ntĩ, Abltĩ l. Ntĩ pluralis k, reliquorũ eædẽ quæ fuerãt singlrium, facile autẽ puer distiguere poterit numerũ si ad lrãm k respiciat, cui relĩquorũ casuũ lrã sẽper subijciũtur. Hic tñ notandũ quòd ntĩs plural pro k, I lrãm hẽbit si alijs noĩm casibus addatur, nũi uel singularis l plural. ut Videtes filij dei filias hoĩm, Latuãñ az istennek fiái az embereknek leanit &c

Hæ prædictæ lrã tãetsi certissime sint casuũ notæ, uidẽtur tñ casus uarias habere lrãs cum non habeãt, idq; multis causis usu euenire solet. Primo ratione Constructionis. Alia ẽ enĩ ratio Syntaxeos nrã linguæ, alia latinæ. Non sẽper ijsdẽ casibus orõ absoluiĩ in nrõ sermone quibus ĩ latino. In hoc enĩ, ut paucis quibusdã utar exẽplis, alterũ duorũ substãtiuorũ noĩm cõiunctĩ positorũ poniẽ in gtõ possessionẽ significãte, in illo ĩ dtõ acquisitionẽ denotãte filius hominis dicũt latini, nos filius hoĩ, az embernek fia. Nec dicimus iuxta latinę linguæ phrasĩ az emberę fiu, in gtõ possessionẽ notãte. Quòd si possessiõm significare uolumus dicimus, ez fiu ez emberę. Sic coniunctim nunq; duobus utimur abltĩs in orõne patria, sed pro altero alterũ usurpamus casum, aut eum qui latinis erat Ntĩs, aut actĩs aĩ alius quispiã ex cæteris. Ntm usurpamus ĩ hac & similibus, herode regnãte. az herodes erszagot biruãñ. Actm in hac & huic simili Mendicato pascitur ille cibo, kuldult elędeluel il. qua forma

 loqndi

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

loquendi si seiunctim utamur latinos imitari possumus, eledeluel il de kuldultual az az melket kuldultanak. Quædam orōnes usu formā inducerunt latinā, uerbum Metuo ī latino sermone nūc actm̄ requirit casum, ut Metuo te, nūc dtm̄ ut Metuo tibi, in nro sermone ac ablt̄m cum prepositione aut actm̄. Exēplum primi fuerit, filek te tūled, Exēplum scdī, filtelek tigbedet. Vitiose itaq; loquūtur qui dicunt fillek tigbedet, aut filek teneked. Quod de his orōnibus sentio idē de multis alijs iudica. Scdō ratione pronoīm separatorum ut pater noster, anima nrā. mū atānk, mū lelkūnk. Neq; enī dicius Mienk ata, mienk lilek ut uerba ipā latina sonāt &c. Tertio ratione pronoīm affixorū, ut Monachus factus, scholasticus factus, diues factus. Barattā, diakkā, kazdaggā lūn. in quibus orōnibus extrema ntī lrā ēinatur, ut uides, & illi ā rectū nota numerum pronoīm affixorum, additur, de quibus suo loco copiosius. Ntī erant seiunctim barat, diak, kazdag. Quarto noīm Deriuatiuorū ut diuina sapiētia, humana stultitia. Isteni bölczesig, emberi balgatagsag &c. & hic ad extremā ntī lrām i apponit nota numerū noīm deriuatiuorum. Ntī erāt seorsū positi Isten, ember. &c. Quīto ratione Principiorū ut, Videō aūt pharisei, latuan az far. Videtes magi stellā, lātuān az czillagot az bölczek. hero de regnāte, az herodes orszāgot biruān. Sexto ratione ppositionū, cum enī ppositiones fini adijciatur casuū ī patrio nro sermone nō pricipio ut uerius postpositiones eas appellare

pellare debeamus q̄. præpositiones, uarietati materiā interdū mīstrāt, idq; ī actō magis q̄ ablto, quā q̄ &c ī hoc. Exem. primi. In domo, az hazban. In agro, az mezőn. In tēplo, az templumban. exem. scdī. a nobis, mū tullūnk. a uobis, tū tūlletek. ab illis, ū tullok. &c. Ex his & similibus dicēdi formis facile datur intelligi tota uia totoq; cœlo errare illos qui nil putāt int patriæ nrē, & latīæ līguæ cōstructiōm differe, quiq; ī interptādo gēus oē orōnis ad latinæ līguæ loqndi formā exigūt. Quāuis n quibusdā loqndi formulis cōmunicemus cū illis tn pars ea nō est cētesima p̄ his quibus ab illis uariamus. Id uerū esse intelliget quis quis ad linguarū proprietates diligēter respiciat, quod omnino faciēdum est ijs qui e studiorū suorū messe copiosa nominanes culmos aut leues stipulas sed ipsissimā frugē colligere uolent. uerum quotusquisq; est qui id præstet Nā is demū doctissimus oīm habet qui q̄ plurīa edat nō qui q̄ optima. Sed iā nos ad id quod cōsectaneū est ueniāus.

PRIMA declinatio. Est quæ mittit gtm̄ singlarē ī æ & dtm̄ slr, ut Musa, musæ, sæ. ¶ Paradigma primæ decli.

N. hæc	sa.		zoń.	hæ sæ.	zońok.
G. huius	sæ.	Sing.	zońę.	harū sarū.	zońokę. Plu.
D. huic	sæ.		zonnak.	his sis.	zońoknak.
A. hāc	sam.	az Isten	asz zońt.	has sas.	zońokot.
V. o	sa.	o	zoń.	o sæ.	zońok.
A. ab hac	sa.		zońtul.	ab his sis.	zońoktul.

Sic Aeneas, Aeneæ. Enchises Enchisæ. sic hebræa Adam, Abraham inflectat puer.

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

SECVDA Decli. Est quæ mittit gtm singlarē ī I, & dtm in o, ut Magister, stri, stro. Paradigma scdæ decli.

N. hic		ter.		ter.	hi	tri.	ek.
G. huius		tri.	Sing.	terę.	horū	trorū.	ekę.
D. huic	Magis	tro.	az	mes ternek.	his	magis tris	mes ek nek
A. hūc		trū.		tert.	hos	tros	ter ek et.
V. o		ter.		o ter.	o	tri.	o ek.
A. ab hoc		tro.		tertūl.	ab his	tris	ektūl.
N. hoc		num.		d.	hæc	na.	dok.
G. huius		ni.	Sing.	dę.	horum	norū.	Plur. dokę.
D. huic		no.		dnak.	his	nis.	doknak.
A. hoc	Scd	nū.	az pa	dok.	hæc	Scam na.	az pa dokot.
V. o		num.	o	d.	o	na.	o dok.
A. ab hoc		no.		dtul.	ab his	nis.	doktul.

TERTIA decliñ. Est quæ mittit gtm singlarē in is & dtm ī i, ut Sacerdos, dotis, doti. Paradigma tertiæ decli.

N. hic & hæc		dos.		Ember.	hi & hæ	dotes.	ek.
G. huius		dotis.		embere.	horū & harū	tū.	kę.
D. huic	Sacerdoti.		Eggbazi	nek.	his	dotibus.	knek.
A. hūc & hāc		dotem.	Sing.	embert.	hos & has	tes.	ket.
V. o		dos.		o ber.	o	dotes.	rek.
A. ab hoc & ab hac		te	k ti.	tūl.	ab his	dotibus.	tūl.

N. hoc		ma.		hæc	ta.
G. huius		matis.	Singulariter.	horum	tum.
D. huic	Dogmati.			his	Dogmatibus.
A. hoc		ma.		hæc	ta.
V. o		ma.		hæc	ta.

Pluraliter.

A. ab hoc dogmate. ab his dogmatibus.

QVARTA Decli. Est quæ mittit gtm singlarē ī us & dtm in ui, ut Fructus, ctus, ctui. Paradigma qrtæ decli.

N. hic		ctus.		cz.	hi	tus.	czok.
G. huius		ctus.		czę.	horum	tuū.	czokę.
D. huic		ctui.	az gō	czenek.	his	fructibus.	az gō czoknek.
A. hūc	Fru	ctum.	mōl	czōt.	hos	tus	mōl czōket.
V. o		ctus.	Sing.	cz.	o	Plur. tus.	czok.
A. ab hoc		ctu.		cztūl.	ab his	tibus.	czoktūl.

QVINTA Decli. Est quæ mittit gtm singlarē in ēi & dtm silr, ut Species, speciēi, ei. ¶ Paradigma quītæ decli.

N. hæc		es.		p.	hæ	es.	pek.
G. huius		ēi.		pę.	harum	erum.	pekę.
D. huic	Spec	ēi.	az ki	pnek.	his	Speci eb.	az ki peknek.
A. hāc		rem.		pet.	has	es.	peket.
V. o		es.	Sing.	o p.	o	Plur. es.	o pek.
A. ab hac		e.		pkūl.	ab his	ebus.	pektūl.

In his nōm inflexionibus facile est cernere Latinū sermonē articulo carere. Cū enī dicīus hic Mgr, az mester artiko nos utīur. Alioqui dicēdum erat, hic Magr ez mester huiy mgri et mesterę per pronoīa scz quæ ad generū & casuum drām faciēdā grāmatici addidere latini, nō ut eßēt articuli iure igr hæc Donatus Pronoīa uocat articloria. Quia uero utilißimū est iuxta Diomedis Grāmatici præceptū pueros per Chrias exercere, ut hoc exercitij genere drās casuū in orōnib9 facilius possint animaduertere, huius rei hoc sit exēplum.

N. sing.

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

SIN GV LA RIS.

N. Magister doctus, doctos reddit discipulos.
AZ tudos mester tudos tanítuanókot tißen.
Magistri docti est doctos reddere discipulos.
G. AZ tudos mesterEȩ hog tudos tanítuanókot tegen. B
Magistro docto docti sunt discipuli.
D. AZ tudos mesterne K tudos tanítuani uadnak. K
Magistrū doctū decet doctos habere discipulos.
A. AZ tudos mesterE illeti hog tudos tanítuani lege
Mgr docte tuū est doctos reddeř discipłos. C nek. T
V. O te tudos mester te hozzād illik hog tudos tanítua
A Mgrō docto docti prodeūt discipuli. (nókot tig.
A. AZ tudos mestertūE tudos tanítuanók ließnek. L
Mgrī docti doctos reddunt discipulos.

PLV RA LIS.

N. AZ tudos mestere K tudos tanítuanókot tißnek. K
Mgōrum doctorum est discipulos doctos reddere.
G. AZ tudos mestere KE hog tanítuanít tudosołłā te
Magistris doctis docti sunt discipuli. Cgik. B
D. AZ tudos mestereKneK tudos tanítuani uadnak. K
Mgrōs doctos decet doctos habere discipulos.
A. AZ tudos mestereKeT illeti hog tudos tanítuani lege
Mgri docti doctos reddite discipulos. (nek. T
V. O tū tudos mestereK tudosołłā tegitek tanítuanítokot.
A. A Magistris doctis docti prodeunt discipuli.
AZ tudos mesterektūE tudos tanítuanók ließnek. L

In his orōnib9 uidere ē suū unicuiq casui cē articłū, suas casuū notas, iuxta præceptiones supi9 a nobis traditas. Ad hāc formā poterūt pueri ī oīb9 declīatiōib9 exerceri.

PRONOMEN est parsorōnis quæ pro noīe posita tātundē pene significat, personamq; interdū recipit. AZ newirtualo azßobeßidnek eggik ißen, mellé az newirt vettetuiñ, kōzel ugan annit iegez, es niha ßemilt uißen fel.

Vt in Hebræa lingua, ita in Hungarica sciat puer Pronoīm aliud esse affixum, aliud separatum. Affixa dicūtur quæ dictionibus sic cohærēt ut seorsū stare non possint. Separata uocātur quæ in orōnis cōtextu per se stare possunt, nec faciūt unū cum alia dictione corpus. Adhærēt autē affixa noībus & uerbis. Affixorum cū Noībus notæ sunt in patria nrā līgua primū uocales & Rectæ & obliquæ. Deinde Cōsonātes M. D & c. et cū his syllabæ quædā. Cū uerbis ēter uocales prædictas l, m, d, l, & syllabæ quædā, de quibus ordīe exēpla tradēus, ac primū de affixis cū

D. Monachus	barattā		D. Pater	atta.	(Noībus
A. Scholasticus	fac dialkā		A. Mater	illius anna.	
R. Diues	tus kazdaggā		Filia	leana.	
Impius &c.	gonossia lūn		Soror	huga.	
D. Homo	emberrę.		Vxor	felegsihe.	
D. Puer	germekkę.		D. Filius	illius, germekę.	
B. Pauper	factus, ßeghinnę.		Fr germāus	ūccze.	
Insolēs	keuilkę.		Leuir	Sße.	

In his exēplis extremæ uocales ā a ę e sunt notæ affixorū pronoīm. Maior est aut emphasis in his & similibus orōnibus Pappā, Barattā, dialkā, emberrę, ßeghinnę, lūn

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

&c. q̃ in his Ember, pap, diak lűn benne &c. idq̃ haud dubie ratione pronoim affixorũ usu uenire solet, quorũ uim prædictæ orõnes includũt, cũ enĩ ad hũc loquor modũ pappã, diakkã, barattã lűn, rẽ & personam quasi digito demõstro, ut hoc factus est, illud factus est, ȝmezzẹ lűn amazzã lűn.

De Consonãtibus.

De Cons. Pater meus, atãm.
Mater mea, anãm.
Filius meus, fiam.

De Syll. Pater nr̃, atãnk.
Mater nrã, anãnk.
Filius nr̃, fiunk.

De Syll. Pater tuus, atãd.
Mater tua, anãd.
Filius tuus, fiad.

Pater uester, atãtok.
Mater uestra, anãtok.
Filius uester, fiatok.

Pater illorũ, annok.
Filius fiok &c.

Et hic Consonãtes M. d, & Syllabæ: nk: tok: ok notæ sunt affixorũ pronoim. Ex his iã facile ẽ cernere latinã linguam affixis pronoĩb, prorsus carere, nostram uero illa perĩde ac Hebræam habere, quod ut sit manifestius Hebræa cum nostris coniungam.

אָבִי אָבִיךָ אָבִיו אָבִינוּ אָבִיכֶם אָבִיהֶם׃

attok. atãtok, atãnk, atta, atãd, atãm,

Hæc enim prædicta idẽ prorsus significãt quod seqñtia Pater meus, pater tuus, pater suus, pater noster, pater uester, pater illorũ. Az en atãm, az teatãd, az ũ atta, az mű atãnk, az tű atãtok, az ű attok. Satis enĩ distiguũt personã, ac nũm uel citra horũ pronoim separatorũ adiunctionẽ.

ctionẽ. In Græco & Latino sermone personæ subintelliguntur in Hebræo & Hũgarico dictionibus includuntur. Vt autẽ facilius possint pueri assequi quo pacto Pronmina affixa nominibus & uerbis adhærean̄t, primum nomina ipsa placuit seorsum ponere, deinde cum affixis pronominibus diuersi numeri, ac personæ.

Pronomina affixa Primæ personæ singularis Numeri.

Auus.	Ős.	Auus meus.	Ősőm.
Socer.	Ip.	Socer meus.	Ipam.
Socrus.	Nap.	Socrus mea.	Napam.
Pater.	At̃.	Pater meus	Atãm.
Mater.	An̄.	Mater mea.	Anãm.
Frater maior natu.	Bat̃.	Frater meus.	Batãm.
Frater minor natu.	Ő cz		Ő czem.
Filia.	Lean̄.	Filia mea.	Leanõm.
Soror.	Hug.	Soror mea.	Hugom.
Leuir.	Gű.	Leuir meus.	Gűem.

&c.

His Nominibus seorsum sumptis affixa pronomina adhærent ad hunc modum, ut superius uides.

Secundæ personæ singularis numeri ad hanc formam.

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

Auus tuus.	Ösod.	Item.	
Socer tuus.	Ipad.	Tu pater.	Atta.
Socrus tua.	Napad.	Tu mater.	Anna.
Pater tuus.	Atad.	Tu frater.	Batta.
Mater tua.	Annad.		Öcze.
Frater tuus.	Batad.		
	Öczed.		
Filia tua.	Leanod.		
Soror tua.	Hugod.		
Leuir tuus.	Süed.		

Cc.

Ista enim Nomina non sunt seorsum sũpta sed cũ affixis pronominibus si quis diligenter rem astimare uelit. Vsu tamen receptum est ut his utamur interdum ut simplicibus.

Tertiæ personæ singularis numeri hoc pacto.

Auus.	Öse.	
Socer.	Ipa.	In hac persona quædam Nomina extremam literam geminant quædam non de quo paulo inferius.
Socrus.	Napa.	
Pater.	Atta.	
Mater. illius	Anna.	
Frater.	Batta.	
	Öccze.	
Filia.	Leana.	
Soror.	Huga.	
Leuir.	Süe.	

Primæ personæ pluralis Numeri sic.

Auus

Auus noster.	Ösünk.
Socer noster.	Ipünk.
Socrus nostra.	Napünk.
Pater noster.	Atánk.
Mater nostra.	Annánk.
Frater noster.	Battánk.
	Öczenk.
Filia nostra.	Leanúnk.
Soror nostra.	Hugunk.
Leuir noster.	Süünk.

Secundæ personæ pluralis Numeri hoc modo.

Auus uester.	Ösötök.
Socer uester.	Ipatok.
Socrus uestra.	Napatok.
Pater uester.	Atátok.
Mater uestra.	Annátok.
Frater uester.	Batátok.
	Öczetek.
Filia uestra.	Leanótok.
Soror uestra.	Hugotok.
Leuir uester.	Süetek.

Tertiæ personæ pluralis numeri ad hunc modum.

Auus.	Ösök.
Socer. illorum	Ipok.
Socrus.	Napok.

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

Pater.		Attok.
Mater.		Annok.
		Battok.
Frater.		Vcczők.
	illorum	
Filia.		Leanok.
Soror.		Nugok.
Leuir.		Sűők.

Regulæ de Coniunctione Nominum cum affixis pronominibus.

REGVLA PRIMA.

Si nominis postrema litera uocalis fuerit ipsa non geminatur, sed illi affixum simpliciter additur.

Exem. Iudex factus Biroa lűn, Iudæus factus sidoa lűn. adoptauit in filum fiuā fogadā &c.

Excipe ab hac regula sequens orationis genus embernek fia. Neq; enim dicimus embernek fiua iuxta Regulam prius a nobis positam

SECVNDA REGVLA.

Si nominis extrema lrā consona fuerit, interdum ipsa geminatur, & illi affixum additur pronomen, interdum uero non geminatur.

Exemp. primi Atta, Anna, Batta, ůccze, itē, Pappa, Baratta, Deakka, lűn. &c.

Exemp.

Exemp. Secundi. Зра, Napa, sue, buga. Nomina erant seorsum posita. Ak, an, Bat, ůcz, pap, barat, deak. Зр, nap, sű, bug. &c.

Hactenus quomodo affixa pronomina nominibus adhæreant diximus, nunc quo pacto eadem uerbis addantur ostendemus.

De Vocalibus quæ uim Affixorū Pronominum in uerbis æque ut in Nominibus retinent.

De Ā recto, Tertiæ personæ singularis numeri.

Præcepit.		megparancz olā.
Iussit.		meghagā.
Benedixit.	ille	megaldā.
Maledixit.		megatkozā.
Dixit.		azt mondā.

De A. Obliquo, Tertiæ personæ singularis Numeri.

Dixit.		ug monda.
Optauit.	ille	tuana.
Reliquit.		elhaga.

De Ę. recto, tertiæ personæ singularis numeri.

Creauit.		teremię.
Fecit.	ille	tiuę.
Genuit.		nemzę.

De E. obliquo tertiæ personæ singularis Numeri.

Tullit

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

Tulit.		ßenuede.
Quæsiuit.	ille	kerese.
Pepercit.		meg kimille.

De J. tertiæ personæ singularis Numeri.

Pulsat.		ůti.
Ferit.		ueri.
Facit.	ille	tißi.
Amat.		ßereti.
Contemplatur.		nizi.

De Consonantibus notis affixorum pronominũ cũ Verbis.

De M. prime personæ singularis Numeri.

	Amo.	ßeretem.
	Doceo.	tanytom.
Ego	Lego illum	oluasom.
	Audio	halgatom.

De D. secundæ personæ singularis Numeri.

	Amas.	ßereted.
	Doces. hunc	tanytod.
Tu	Legis. aut illũ	oluasod.
	Audis.	halgatod.

De L. primæ personæ singularis Numeri.

	Amo.	ßeretlek.
Ego	Doceo. te	tanytlak.
	Lego.	oluaslak.

Audio

Ego	Audio. te	halgatlak.
	Adiuuo.	seghytlek.

De Syllabis quibusdam. primæ personę pluralis Numeri.

	Amamus.	ßeretűnk.
	Docemus.	tanytunk.
Nos	Legimus.	oluasunk.
	Audimus.	halgatunk.

Secundæ personæ pluralis Numeri.

	Amatis.	ßerettek.
	Docetis.	tanytotok.
Vos	Legitis.	oluastok.
	Auditis.	halgattok.

Tertiæ personæ pluralis Numeri.

	Amant.	ßeretnek.
	Docent.	tanytnak.
Illi	Legunt.	oluasnak.
	Audiunt.	halgatnak.

Libet autem uerba primum seorsu ponere id quod in nominibus fecimus, deinde cum pronominibus affixis, quo facilius hæc pueri assequantur.

Inflexio Verborum seorsum positorum.

Ego { Amo. ßeretek. Amas. ßereccz. Amat. ßeret. Doceo. tanytok. Doces. tanytaß. Docet. tanyt. Lego. oluasok. Legis. oluaß. Legit. oluas. Audio. halgatok. Audis. halgaccz. Audit. halgat

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

Inflexio cum pronominibus affixis.

	Amo.	hūc	ßeretem,	Amas: ßereted.	Amat. ßereti.
	Doceo.	aut	tanntom.	Doces. tanntod.	Docet. tanntá.
Ego	Lego.	illū	oluasom.	Legis. oluasod.	Legit. oluassa
	Audio.		halgatom.	Audis. halgatod.	Audit. halgat
					ta-
	Amó.		ßeretlek.	Amas. ßereczz.	Amat. ßeret.
Ego	Doceo.	te	tanntlak.	Doces. tanntaß.	Docet. tannt.
	Lego.		oluaslak.	Legis. oluaß.	Legit. oluas.
	Audio.		halgatlak.	Audis. halgaczz.	Audit. halgat

Obseruet puer cum uerba inflectimus ad hūc modum ßeretek ßereczz ßeret &c. nullis utimur pronominibus affixis. Cæterum cum idem uerbum in lecto sic ßeretem ßereted ßereti, aut ßertlek ßereted ßereti affixis utor pronominibus quorum uim literæ l m d. l. &c. exprimunt numerorumq; temporum, ac personarum differentias suapte natura satis indicant. Cum enim ad hunc loquor modum ßeretem ßereted, ßereti, aut ßeretlek ßereczz ßeret significanter loquor non minusq; si hoc pacto loquar, En ßeretem te ßereted ū ßereti En ßeretlek te ßereczz ū ßeret. Quæ res manifestissime ostendit magnam nostræ linguæ cum sacra illa, nimirum Hebræa esse affinitatem ut autē id cunctis sit manifestum nostrā linguam cum Hebræa hic quoq; coniungemus.

Visita-

בְּקַרְתִּיהוּ בְּקַרְתָּהוּ בְּקַרְתִּיךָ בְּקַרְתִּיהוּ
בְּקַרְתִּיךָ בְּקַרְתָּהוּ בְּקַרְנוּהוּ בְּקַרְנוּךָ

Visitauit eum, Visitasti eum, Visitaui te.
Meg latogatá, meg latogatád, meg latogatálak.
Visitaui eum, Visitauerunt te, Visitastis eum.
Meg latogatám, meg latogatának, meg latogatátok
Visitauimus te, Visitauimus eum.
Meg latogatánk, meg latogatók.

Quæ uerba reipsa idem significant cum affixis quod cum separatis. meg latogatám ūtet, meg latogatálak tighedet meg latogatám azt &c.

Pronomini accidunt Sex. Qualitas, Genus, Numerus, Figura, Persona, Casus.

QVALITAS.

Qualitates pronominum sunt tres. Finita, Infinita, Minusq; finita.

Finita quæ certum notat numerum & orōm dirigit ad certam personam ut Ego. En.

Infinita est quæ certam non recipit personam ut quis, quæ. Kiczoda. Quod. Miczoda.

Minus q̄ finita est quæ certis & incertis personis aptari potest. ut Ipse Ő.

GENVS.

Genera pronominum sunt quattuor Masculinū, ut hic. Fœmininum, ut hæc. Neutrum, ut hoc, Ez. Coē, ut ego En, Tu Te.

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

Diximus supra cum de articulo nostri sermonis ageremus porticulam AZ articulum esse qui omnia complecteretur genera & Numeros hic rursũ admonendi sunt pueri particulas AmaZ, EZ, pronomina esse, quæ ad omnia referantur genera Masculinum fœmininum & Neutrum idq; contra Hebræi Græci pariter & Latini sermonis proprietatem. Dicimus enim Ille homo, AmaZ ember, Illa mulier, amaZ ásßoń ember, Illud ens amaZ állat. Hic homo, eZ ember, hæc mulier, eZ ásßoń ember, hoc ens, eZ állat.

NVMERVS.

Numeri pronominum sunt Duo. Singularis, ut Ego, EN. Pluralis, ut Nos, MÉ.

FIGVRA.

Figuræ pronominum sunt Duæ. Simplex, ut Quis, Kiczoda. Composita, ut Quisquis, Valaki czoda.

PERSONA.

Personæ pronominum sunt tres. Prima, ut ego, En. Secunda, ut tu, Zé. Tertia, ut ille, AmaZ.

CASVS.

Casus pronominum sunt Sex. ut & nominum. Obseruet puer ut nomina ita pronomina quædam esse quæ Vocatiuum non habeant.

Nominatiuus.
Genitiuus.
Datiuus.
Accusatiuus.
Vocatiuus.
Ablatiuus.

Cum autem Vocatiuus usurpatur id fieri per aduerbium. Cæterum quæ de nominum inflexionibus tradidimus hic q̃ locum hũt. Pauci enim sunt Pronominum casus q̃ a Nominum in nostro sermone uariẽt casibus. Id uno atq; altero paradigmate pueris demonstrasse sufficiat, quos uolumus absolutam pronominum inflexionem ex Donato petere. Diuisimus autem Pronomina in duas classes quo facilius pueri unumquodq; pronomen eiusdem formę in suo ordine discant inflectere, quod fieri in turba non poterat.

DECLINATIO.

Declinationes in Pronomine sunt Quattuor.

PRIMA Declinatio.

Est quæ mittit genitiuum singularem in i uel is, & datiuum in i, ut Ego mei uel mis mihi. Et huius ordinis pronomina sunt Tria. ego, tu, sui.

SECVNDA Declinatio.

Est quæ mittit genitiuum singularem in ius, & datiuum in i, ut Ille, illius, illi. Et huius ordinis Pronomina sunt Quinq̃. scz. Ille, ipse, iste, hic, is.

TERTIA Declinatio.

Est quæ mittit genitiuum singularem in I & datiuum in o, ut Meus mei meo, Vel mẽu mei meo, aut in æ diphthongon & datiuum similiter, ut mea

mea

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

meæ meæ. Et huius ordinis sunt Quinq. Pronomina, Meus, Tuus, Suus, Noster, Vester.

QVARTA Declinatio.

Est quæ mittit genitiuum singularem in atis & datiuum in ati, ut nostras nostratis nostrati, Vestras uestratis uestrati, cuius ordinis Pronominum sunt Duo. Nostras & Vestras

Paradigmata Pronominũ Primi ordinis.

Singulariter.

	EGO.		TV.	
N.	Ego.	En.	Tu.	Ze.
G.	Mei.	enmagamnak.	Tui, ſ tis.	temagadnak.
D.	Mihi.	ennekem.	Tibi.	teneked.
A.	Me.	enghemet.	Te.	tighedet.
			o tu.	o te.
Ab.	a me.	en tũlem.	a te.	te tũled.

Pluraliter.

N.	Nos,	mũ.	Vos,	Zũ.
G.	Nrm ſ nri.	mięnk.	Vrm ſ uri	tietek.
D.	Nobis.	mũnekũnk.	Vobis.	tũnektek.
A.	Nos.	mũnkõt.	Vos.	tũcõkõt.
V.	o nos.	O mũ	o uos.	o tũ.
Ab.	a nobis.	mũtũlũnk.	a uobis.	tũ tũletek.

SVI.

Singulariter & pluraliter.

G.

G.	Sui.	Ő maganak.	Ő magoknak.
D.	Sibi.	ũneki.	ũnekiek.
A.	Se.	ũtet.	ũkõt.
Ab.	a Se.	u tũle.	ũtũlõk.

Huius ordinis Pronomina degenerant ut uides a nominum inflexione præter ꝑ in Acto, in quo casu ſẽper lrãm retinent T.

Paradigmata Pronominum Secundi ordinis.

ILLE.

Singulariter.

	Ille.		
N.	Illa.	az.	
	Illud.		
G.	Illus.	azę.	Literarum mutationem
D.	Illi.	anna R.	obſeruet puer hic enim
	Illum.		z in n & T facile trã
A.	Illam.	azt.	ſit quòd in omnibus ſe
	Illud.		rè linguis uſu uenire
	Illo.		ſolet.
Ab.	ab Illa.	attul.	
	Illo.		

Pluraliter.

	Illi.	
N.	Illæ.	azok.
	Illa.	

G.

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

	Illorum.	
G.	Illarum. azokę.	
	Illorum.	
D.	Illis. azoknak.	
	Illos.	
Ac.	Illas. azokot.	
	Illa.	
A.	ab Illis. azoktul.	

Sic & hæc pronomina inflectuntur cõposita.

Illud est obseruatione dignũ est quod quædã pronomina singularis numeri addũtur nominibus pluralis numeri, ut Illi ergo homines cũ uidissent signum. Az emberek mikoron̄ lattak uolna az czu

Singulariter. dat cc.

N.	Amaz.	Imez.	hic & z
G.	Amazę.	Imezę.	in n
D.	Amannak.	Imennek.	transit
A.	Amazt	Imezt.	& t.
Ab.	Amattul.	Imettũl.	

Pluraliter.

N.	Amazok.	Imezek.
G.	Amazokę.	Imezekę.
D.	Amazoknak.	Imezeknek.
A.	Amazokot.	Imezeket.
Ab.	Amazoktul.	Imezektũl.

IPSE.	ISTE.

Singulariter.

	Ipse.	Iste.	
N.	Ipsa. &	Ista.	ez.
	Ipsum.	Istud.	
G.	Ipsius. ouę.	Istius. ezę.	
D.	Ipsi. ũnekie.	Isti. ennek.	
	Ipsum.	Istum.	
A.	Ipsam. ũtet.	Istam. ezt.	
	Ipsum.	Istud.	
	Ipso.	Isto.	
Ab.	ab Ipsa. ũtũle.	Ista. ettũl.	
	Ipso.	Isto.	

Pluraliter.

	Ipsi.	Isti.	
N.	Ipsæ. & k.	Istæ.	Ezek.
	Ipsa.	Ista.	
	Ipsorum.	Istorum.	
G.	ipsarum. ouek.	Istarum.	ezekę.
	Ipsorum.	Istorum.	
D.	Ipsis. ũnekiek.	Istis.	ezeknek.
	Ipsos.	Istos.	
A.	Ipsas. ũkõt.	Istas.	ezeket.
	Ipsa.	Ista.	
Ab.	ab Ipsis. ũtũlok.	Istis.	ezektũl.

HIC.	IS.

Singulariter.

	Hic.	Is.	
N.	Hæc. Ez.	Ea.	az.
	Hoc.	Id.	

Et hoc

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

Et hoc pronomen in singulari numero plerunq; nominibus pluralis numeri addi solet, idq; iuxta hebrææ linguæ usũ אֵז יָמִים הָאֵלֶּה ez napokba. Dicere n. hac diebus latina non patitur lingua.

G.	Huius.	ezę.	Eius.	azę
D.	Huic.	ennek.	Ei.	annak.
	Hunc.		Eum.	
A.	Hanc.	ezt.	Eam.	azt.
	Hoc.		Id.	
	Hoc.		Eo.	
Ab. ab	Hac.	ettũl.	Ea.	attul.
	Hoc.		Eo.	
		Pluraliter.		
	Hi.		Ii.	
N.	Hæ.	Ezek.	Eæ.	azok.
	Hæc.		Ea.	
	Horum.		Eorum.	
G.	Harum.	ezekę.	Earum.	azokę.
	Horum.		Eorum.	
D.	His.	ezeknek.	Iis.	azoknak.
	Hos.		Eos.	
A.	Has.	ezeket.	Eas.	azokot.
	Hæc.		Ea.	
A. ab	His.	ezektũl.	Eis.	azoktul.

QVIS.

Singula-

Singulariter.

	Quis.	
N.	Quæ.	ki, kiczoda, melk.
	Quod.	
G.	Cujus.	kię, kiczodae, melkę.
D.	Cui.	kinek, kiczodãnak, melknek.
	Quem.	
A.	Quam.	kit, kiczodãt, melket.
	Quod.	
	Quo.	
Ab. a	Qua.	kitũl, kiczodãtul, melktũl.
	Quo.	

Pluraliter.

	Qui.	
N.	Quæ.	kik, kiczodãk, melkek.
	Quæ uel qua.	
	Quorum.	
G.	Quarum.	kikę, kiczodãkę, melkekę.
	Quorum.	
D.	Quis uel quibus.	kiknek, kiczodãknak, melkeknek.
	Quos.	
A.	Quas.	kiket, kiczodãkat, melkeket.
	Quæ uel qua.	
Ab. a	Quis uel a quibus.	kiktũl, kiczodãktul, melkektũl.

Tribus enim modis hoc pronomen

efferimus

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

efferimus, uerum postremum illud rebus ferè inani mis addi solet.

MEVS.

Singulariter.

	Meus.		
N.	Mea.	az enim.	Drãs casuum horũ pro nominum in orationis maxime contextu puer poterit obseruare. Reijciunt enim casum in dictionem cui adhærẽt, ut filius meus est, en fiam. pro eo q̃d ẽ enim, filij tui est, az te fiadę pro tiedę, filio tuo, nostro, uestro, az te fiadnak, az mũ, fiunknak, az tũ fiatoknak, &c. Cæterum ut apud Græcos, ita apud nos Pronominibus possessuis articuli adduntur.
	Meum.		
	Mei.		
G.	Meæ.	az enimę.	
	Mei.		
	Meo.		
D.	Meæ.	az enimnek.	
	Meo.		
	Meum.		
A.	Meam.	az enimet.	
	Meum.		
	Mi.		
Vo	Mea.	O enim.	
	Meum.		
	Meo.		
Ab	a Mea.	az enimtũl.	
	Meo.		
	Mei.		

Pluraliter.

N.	Meæ.	az enimek.
	Mea.	

G.

	Meorum.	
G.	Mearum.	az enimekę.
	Meorum.	
D.	Meis.	az enimeknek.
	Meos.	
A.	Meas.	az enimeket.
	Mea.	
	Mei.	
V.	o Meæ.	O enÿm.
	Mea.	
Ab.	a Meis.	az enÿmtũl.

Sic Tuus, Suus, Noster &c, inflectat puer.

Hæc pronomina ut dixi reijciunt notam casus in dictionem cui adhærẽt, ut Pater noster, Mũ atánk Anima nostra, mũ lelkünk. Neq; n. dicimus, Mięnk ata. Mięnk lilek, ut imperiti linguæ loquuntur.

VERBVM est parsorationis cũ tẽpore & persona, sine casu aut agere aliquid, aut pati, aut neutrum significans.

Az Beßid az ßobeßidnek rißeüdöuel es ßemiküel eset nelkül, melk ualami czèlekedist iegez auag ßenuedist, auag ezeknek eggiket sem.

Accidentia

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

Accidentia Verbi.

Verbo accidunt, Septem. Qualitas, Coniugatio, Genus, Numerus, Figura, Tempus, & Persona.

QVALITAS.

Qualitas uerborum est, in Modis, & Formis.

MODI.

Modi sunt Quinq. Indicatiuus, Mutato, ut lego, oluasok. Imperatiuus, paranczolo, ut lege, oluass. Optatiuus, Kiuano, ut utinam legerem, vayha oluasnik. Coniunctiuus, eggbe foglalo, ut cũ legã, mikoroñ oluassak. Infinitiuus, vighezis nelkũl ualo ut legere, oluasni.

FORMAE.

Formæ uerborum sunt Quattuor. Perfecta, el uighezett, ut lego oluasok. Meditatiua, gondolkodo, ut lecturio, oluasni gondolkodom. Frequentatiua, gakorlo, ut lectito gakorta oluasok. Inchoatiua, kezdis tiuõ, ut feruesco, megkezdek heuülni, calesco, megKezdek melegbedni.

CONIVGATIO.

Donatus distinxit Cõiugationes literis & Syllabis per Secundas personas præsentis Indicatiui singularis numeri, qui etiam ob hoc ipsum obscurior est q̃ ut a pueris commode possit intelligi, q. coniugationes & genera confundit. Propterea nos Coniugationõs ad pueorum captum distinximus.

Coniugationes uerborum sunt Quattuor.

PRIMA.

Est in A productam.

SECVNDA.

Est in e productam.

TERTIA.

Est in E uel I correptam.

QVARTA.

Est in I productam.

CONIVGATIO Prima.

Actiuorum & Neutralium.

Est quæ in Indicatiuo modo, tempore presenti, numero singulari, secunda persona, A productam habet ante nouissimam literam S In futuro uero bo syllabam ut amo, amAs, amaBO.

Passiuorum, Cõmunium, & Deponentium.

Est quæ in Indicatiuo, modo, tempore præsenti, numero singulari, secunda persona A productã habet ante RIS. In futuro uero BOR syllabã, ut Amor, amaris amaBOR.

SECVNDA Coniugatio Actiuorũ & Neutralium.

Est quæ in Indicatiuo modo, tpẽ pnti nũo, singulari, scdã persona, E productam hẽ ante nouissimam lrãm

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

lrām, S. In futuró uero BO, ut Doceo docEs, do-
Paßiuorū, Coīm, & Deponētiū. (ceBO.
Eſt quæ in Indicatiuo modo, tpē pnti, numero ſin-
gulari, ſcdā perſona E productam habet ante Ris,
in futuro uero BOR, ut Doceor, docerEris, doce-
TERTIA Coniugatio Actuorū (BOR.
& Neutralium.
Eſt quæ in Indicatiuo modo, tpē pnti, numero ſin-
gulari, ſecunda perſona I correptam habet ante no
uiſſimam literam S. In futuro uero Am, ut Lego,
legis, legam. Paßiuorum, Coīm, & deponētiū.
Eſt quæ in Indicatiuo modo, tempore pnti, numero
ſingulari, ſcdā perſona pro I E, correptā habet ante
nouiſſimam ſyllabam Ris. In futuro uero Ar. ut
Legor, legEris, legAr.
QVARTA Coniugatio Actiuorū
& Neutralium.
Eſt quæ in Indicatiuo modo, tpē pnti, numero
ſingulari, ſcdā perſona I productā hī āte nouiſſimā
lrām S. In futuro uero Am. ut Audio, audis, au
Paßiuorum & Deponētium. (diAm.
Eſt quæ in Indicatiuo modo, tpē pnti, numero ſin-
gulari, ſcdā perſona I productam habet ante ultimā
ſyllabam Ris. In futuro uero Ar, ut Audior, au-
dIris, audiAr.

Coniugationes

Coniugationes Hebræi certis quibuſdam punctis
diſtinguunt ſicut Græci certis literis, quæ ſtatim ad-
monent, quodq; uerbum cuius ſit Coniugationis. Pos
sumus & nos illas cōmodiſſime diuidere hebreorum
more in noſtra lingua, ut ſit prima Coniugatio,
quæ in Indicatiuo mō, nūo ſingulari, tpē preterito
perfecto, tertia perſona, in ā rectum exit. Secunda
quæ in eodem modo, Numero, Tempore indefinito,
tertia perſona in ā obliquum deſinit. Tertia quæ in
eodem modo, numero, tempore, perſona in ē rectū.
Quarta quæ item in eodem modo, numero tēpore,
perſona, in ē obliquum. Paradigmata Primæ Cō-
iugationis poſsunt ſumi ex his & ſimilibus uerbis
Præcepit, Iußit, Benedixit, Maledixit. ut Præcepit
deus Moyſi. azt paranczolā az ʒſten Möiſeſnek.
azt hagā. Benedixit Deus Nöe. Meg aldā az iſten
Nöet. Maledixit Deus Caim. meg atkozā az
ʒſten Kaimot. &c. Secundę ex his.
Reliquit, Dixit. &c. ut reliquit me febris, El haga Math.
enghemet az hideglelisnek betegſighe. Καὶ εἶπεν 8.
ὁ θεὸς dixitq; deus. Es monda az ʒſten. huic oroni Gene
ſi particulā, azt, addideris primam facies coniuga- ſis 1.
tionem. azt mondā. Contra ſi aliam addideris nē
pe hanc, og, extrema uocalis uerbi erit a obli-
quum non rectum. og monda hog. &c.

Idem

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

Idem fit in superiori quoq; uerbo. ut Reliquit eam febris. el hagā ūtet az hideglelisnek betegsighe. sicut apud Hebreos, Græcos, & Latinos fit transitus ab una coniugatione ad aliam addita uel detracta aut litera aut syllaba, ut פקד נפקד נפקד פקד Visitauit, uisitatus sum, uisitatus sum, uisitauit. τύπτω τύπτομαι. τύπτομαι τύπτω. Verbero, uerberor. uerberor, uerbero. Tertiæ ex his.

Genesis 1. Creauit, fecit, genuit. &c. In principio creauit deus cœlum & terram, Ez uilagnak kezdetiben teremte az Isten az eghet es az földet. Abrahā autē genuit Isaac. Abraham kediglen nemzę Isaakot. &c.

Math. 1.

Quartæ ex his. Tulit, Quæsuit. &c. Multa tulit fecitq; puer. Sokat kenuede es tūn germek sighiben. Quæsuit lanam & linum. Gaztiut es lent kerese. &c. Est & Coniugatio apud Hebræos quam illi Hiffil uocant qua noster sermo creberrime utitur. Quæ cum multas habeat species, hæc inter alias præcipua est, quæ habet uerba quorum significatio tres in se personas includit. Prima est a qua agendi origo exit, secunda cuius medio operatio perficitur, tertia in quam illa transit. Huius Coniugationis usum cum græcus & latinus ignoret sermo exempla de hac ingræca et latina lingua dari nequeunt, nisi per circūlocutionē.

Quorum

Quorum tamen uerborum huius ordinis germanam significationem sermo noster Hungaricus perinde ac Hebræus uno cōmodissime exprimit uerbo הֵאֲכִיל comedere fecit. Itetę, itete. fecit occidere, meg oletę, meg olete. fecit sanare, meg gogyitatā, meg gogyitata. Quæ uerba ut uides iuxta alium atq; alium orationis tenorem, in nostra lingua in omnes ordines possunt referri. Alia enim formatiuas literas habent rectas, alia obliquas. Meg gogyitatā ūtet, primi ordinis est. Meg gogyitata enghemet Secundi. Meg oletę ūtet Tertij. Meg olete enghemet Quarti. Ex ordine eorum uerborum est quod Hiffil ab Hebræis diximus uocari & hoc sequens הֵאֲזִין filele. quod quidam uno nolens reddere uerbo Auri sauit dixit. cuius uerbi uim cum latinus sermo uno uerbo exprimere commode nequeat noster commodissime. dicimus enim Mit filelsz: Magon foga filelni &c. circūlocutione enim latini utuntur cum dicunt obsidere aures.

GENVS.

Genera uerborum sunt Quinq;.

- Actiuum.
- Passiuum.
- Neutrum.
- Deponens.
- Commune.

Actiuum uerbum ē quod desinit in O & accepta R

K lrā

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

lrã format ex se Paßiuum ut Lego, Oluasom. legor, oluastatom. ¶ Paßiuum uerbum est quod desinit in r qua detracta redit rursus in actiuum ut Amor, Szerettetem. amo, ßeretem. ¶ Paßiua uerba & Cõia in nrõ idiomate aucta una lrã & syllaba iuxta græci sermonis usum exeunt. ut Amo, ßeretem. amor, ßerettetem. Doceo, Tanitom. doceor, tanitatom. Criminor illum, Büntetem aZt. criminor ab illo, büntettetem attul. ¶ Neutrũ est quod in o desinit ut actiuum cui si R lrã accedat latinum non est ut Sedeo, ülök. ¶ Neutropaßiuum dr̃ q partim Neutri partim Paßiui generis uocem habeat, ut Gaudeo, örülök. gaudes, örülß. gauisus sum, örülik. ¶ Deponens est quod in r desinit ut Paßiuum sed ea dẽpta desinit esse latinum, ut loquor, ßolok. sequor, követek. ¶ Cõe ẽ quod in r desinit ut Paßiuum, & tum agentis, tũ patientis in se includit significationẽ, ut Criminor te. Büntetlek tigbedet. criminor a te, büntettetem te tüled.

NVMERVS.

Numeri uerborum sunt Duo. Singularis. ut lego, oluasok. Pluralis. ut legimus, oluasunk.

FIGVRA.

Figuræ uõrum sunt Duæ. Simplex. ut lego, oluasom. Composita ut relego, megoluasom.

TEMPVS.

Tempora

Tpã uõrum sunt Tria. Præsens. lego, oluasok. Præteritum. ut legi, oluasik. Futurum. legam, ouasok iõuendõre.

PERSONA.

Personæ uerborum sunt Tres. Prima. lego, oluasok. Secunda. ut legis, oluaßß. Tertia. legit, oluas.

CONIVGATIO.

In uerborum coniugationibus diligẽter obseruet puer uerba in patrio nrõ sermone iuxta aliã atq aliã orationis constructionem uarie inflecti. Idq usu uenire solet in uerbis dũtaxat Actiuis, non tamen in omnibus modis & tẽporibus. Nã uerbum faciã diligi ßerettetlek ad Hiffil pertinet. Si ergo uerbũ sumas aut Absolute aut Transitiue iuxta uariã eius cũ alijs partibus syntaxim propriam sibi & ab alijs eusdẽ ordinis uerbis diuersam hẽbit inflexionem. Contingit autẽ id contra Græcæ & Latinæ linguæ usum, nec, id in una aut altera Coniugatione sed in oibus. Nã hac q in re nostra lingua ad Hebræã proxime accedit in qua noim & uõrum inflexionibus Pronomina adhibentur affixa, rõne quorũ hæc Coniugandi in nrõ sermone accidit uarietas. Porro ut in noim inflexionibus certæ sũt lræ quæ uicẽ supplẽt affixorũ Pronominũ, ita & in uõrum Coniugationibus, ut supra in capitulo de

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

lo de pronoïe ostendi. Vt aut res fiat dilucidior de singulis ordie ponã paradigmata. Amo absolute accep

Amo, ßeretek. Amamus, ßeretünk. (tũ sic cõiu-
amas, ßerecéz. amatis, ßerettek. (gatur.
amat, ßeret. amant, ßeretnek. Reliqua quoq;

Idem uerbum si construatur cum actõ (eodem modo.
Pronominis secũdæ personæ L lrãm ante ultimã uerbi
asciscit syllabã, quæ haud dubie affixorũ pronoïm uim

Amo te, ßeretzek. Amamus, ßeretünk. (obtinet.
amas, ßerecéz. amatis, ßerettek.
amat, ßeret. amant, ßeretnek.

Præterito Amabam te, amabas, amabat.
imperfecto. ßeretzek uala, ßerecéz uala, ßeret uala.

Quod si idem uerbum construatur aut cum Nomine
siue Proprio, siue Appellatiuo, aut etiã Pronoïe acti
casus, Tertiæ personæ pro extrẽa lrã K.M. obtinebit

Amo (notã nimirũ pronoïm affixorum cũ cæteris.
Petrum aut illum, amas, amat. Amamus: atis: ant.

Szeretem, szereted, ßereti. ßerettük, ßeretitek,

Præterito Amabam: bas: bat. (ßeretik.
imperfecto. Szeretem uala, ßereted uala ßereti uala

Nam quod Superius diximus nostrum sermonẽ uel
citra personarũ adiũctionẽ satis exprimere personas
id in uerbis ꝗ huius ordinis uerum est. Cũ n. dico
Szeretlek, ãt ßeretem, ẽt si nihil amplius addã signi
ficantißime loquor. Includunt enim hæc uerba in se

personas quæ sunt pronoïm affixorũ. Quia uero hæc
tanta uarietas confusionẽ parere poterat, distinximus
uerba in suos ordines. Primus est Absolutorum. Se-
cundus. Transitiuorum. Tertius Passiuorum. Quartus
Defectiuorum. ¶ Paradigma uerborum Actiuorũ Ab-

IN DICATIVO mõ, Tpẽ pñti. (solutę formæ.

Amo, Szeretek. amamus, ßeretünk.
S. amas, ßerecéz. P. amatis, ßerettek.
amat. ßeret. amãt. ßeretnek.

Præterito perfecto. Amabam, szeretek bamus, tünk
S. amabas, ßerecéz uala. P. batis, rettek uala.
amabat. ßeret bant. retnek

Amaui, ßeretik. Amauimus, ßeretink.
S. amauisti, ßeretil. P. amauistis ßeretitek.
amauit. ßerete. amauerunt. ßeretinek.

Præterito amauerã, szerettem ramus rettünk
plusq̃ S. ras, ßerettel uala. P. ratis. rettetek uala.
perfecto. rat. ßerettett rant. rettenek

Fu: Amabo, retek iõuendõre. bimus. tünk iõuendõre.
tu: S. bis, ßerecéz. P. bitis. rettek.
ro. bit. ßeret. bunt. retnek.

Futurum exprimere nequimus nisi circumloquamur quæ
etiã Circũlocutio distinguit inter Pñs & hoc ipsũ Tpõ

IMPE Ama, ßeress. amemus. ßeressünk.
RA TI S. P. ametis. ßeressetek.
VO. amet. ßeressen. ament. ßeressenek.

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

Fu- Amato tu, ſereſſ te iõ- amemus. ſereſſünk.
turo. S. uendõre. P. amatote, ſereſſetek.
amato ille, ſereſſen az. amãto ſ ãtote. ſereſſenek.

OP TA TI VO. Tpẽ pñti & præterito imperfecto.

Amarem, ſeretnik. amaremus, ſeretnink.
S. utinã, res. uayha ſeretenil. P. u. retis. u. ſeretnitek.
amaret, ſeretne. rent. ſeretninek.

Præterito perfecto. Amauerim, ſerettem ligen. rimus. rettünk
S. utinã, ris. uayha tel P. u. ritis. u. tetek ligen
amauerit. ſeretett rint rettenek.

Præterito & plus perfecto. Amauiſſem. ſerettem uolna. ſſemus. ttünk uolna.
S. utinã, es. uayha, ttel P. u. ſetis. u. ttetek
ſſet. tett ſſent. ſerettenek

Futuro Amem. ſereſſek iõuendõre. amemus. ſſünk.
S. utinã, ames. uayha, reſſ. P. utinã, tis. uayha ſſetek.
amet. ſereſſen. ament. ſſenek.

CON IVNC TI VO mõ tpẽ pñti.

Sin. Amem. ſereſſek. amemus. ſereſſünk.
Cum ames. mikoroñ reſſ. P. cũ etis. mikoroñ ſſetek.
amet. ſereſſen. ament. ſſenek.

Præterito imperfecto. Amarem. ſeretnik. amaremus. retnink.
S. cũ res. mikoroñ, nil. P. cũ retis. mikoroñ, tek
ret. retne. rent. ninek.

Præterito perfecto. Amauerim. ſerettem uerimus. ttünk
S cũ ris. mikoroñ ttel ligen. P. cũ ritis mikoroñ tetek ligen.
uerit. tett uerint. ttetnek

Præterito plus & perfecto.

S. Amauiſſem. ſerettem amauiſſemus mikoroñ ttünk
cum. ſes. mikoroñ, ttel uolna. P. cũ, tis, ttetek uolna.
amauiſſet. tett uiſſent ttenek

Futuro. Amauero. ſeretendek. amauerimus. tendünk.
cũ, ueris. mikoroñ, tendeß. P. cũ, ritis. mikoroñ, detek.
S. uerit. ſeretend. uerint. tendenek.

IN FI NI TI VO modo ſine numeris & perſonis tpẽ pñti, & præterito imperfecto. Amare, ſeretni.

Obſeruet puer particulas in inflexionibus, quæ tẽpora commodiſime diſtinguunt. Vala, præteriti imperfecti tpis, Indicatiui modi eſt. Ligen præteriti perfecti Optatiui & Coniunctiui modi. Scholion Amauerim, ſerettem ligen. Oll ũdõt iegez ki el mult, es Kirül bizonos kippeñ meg emlekezni nem ügekezünk Pilda. Vayha ſerettem ligen ualaha az iſtient.

Scholion. Amauiſſem. Szerettem uolna. Oll ũdõt iegez, Kirül bizonos kippeñ ügekezünk meg emlekezni Pilda. Vayha iletemben ſerettem uolna az iſt.

IND: pñs. Doceo, Zanitok, docemus, tanitunk (ent.
S. doces, tanitaß, P. docetis, tanitotok.
docet. tanit. docent, tanitanak.

Præterito imperfecto. Docebam. Zanitok bamus. tanitunk
S. bas, tanitaß uala. P. batis, tanitotok uala.
bat. tanit. bant tanitanak

S Docui, docuiſti, docuit. P. imus, iſtis, erunt ſ ere.
Zanitik, tanitál, tanita. tanitánk, tanitátok, tanitá-

Præterito perfecto.

& c. nak

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

IND: S Lego, legis, legit. P. legimus, legitis, leguut.
Pñs. Oluasok, oluassß, oluas. oluasunk, oluastok, oluasnak.
Præterito imperfecto. Legebam. Oluasok legebamus. oluasunk
S. legebas. oluassß uala. P. batis. oluastok uala.
legebat. oluas. bant. oluasnak
Præterito perfecto. S. Legi, legisti, legit. P. gimus, gistis, rūt, l' re.
Oluasik, oluasāl, oluasa. oluasānk: sātok: sānak.
S. Audio, audis, audit. P. dimus, ditis, diunt. &c.
IND: Halgatok, gaccz, gat. halgatunk, gattok, gatnak.
Pñs. Et per contractionem. hallok, hallaß, hall. hal-
Præterio imperfecto. (lunk, hallotok, hallanak.
Audiebam. halgatok audiebamus. halgatunk
S. audiebas. gaccz uala. P. audiebatis. halgattok uala.
audiebat. gat audiebant. halgatnák
& per cōtractionē hallok uala, hallaß uala, hall uala.
Præterito perfecto. Clunk uala, lotok uala, lanak uala.
S. Audiui diuisti, diuit. P. uimus, uistis, uerunt l' uere.
Halgatik, halgatāl, halgata. gatānk, gatātok, gatānak.
Per cōtractionē hallik. hallāl halla. lānk, lātok, lanak.
ORDO secundus Vōrū Trāsitiuę formę cū affixis.
S. Amo te, amas, amat. P. amamus, amatis, amant.
ßeretlek ßerecéz, ßeret. ßeretūnk, ßerettek, ßeretnek.
S. Amabam, bas, bat. P. amabamus, batis, bāt.
ßeretlek u, ßerecéz u, ßeret u. tūnk u, ttek u, retnek ua
S. Amaui, uisti, uit. P. uimus, uistis, uerūt, uel ere. Cla.
Sseretilek, ßeretil, ßerete. ßeretink, ßeretitek, ßeretinek.

S. Doceo, doces, docet. P. docemus, docetis, docent.
Tanītlak, tanītaß, tanīt. tanītunk, totok, tanak.
Docebam, bas, bas. P. bamus, batis, bant.
Tanītlak uala, taß u. nīt u. tunk u. totok u. tanak u.
S. Docui, docuisti, docuit. P. imus, istis, erunt l' ere.
Tanītalak, nītāl, nīta. tanītānk, tātok, tānak. &c.
S. Lego, legis, legit. P. legimus, legitis, legunt.
Oluaslak, oluassß, oluas. oluasunk, oluastok, oluasnak.
S. Legebam, gebas, gebat. P. legebamus, batis, bant.
Oluaslak u. oluassß u. oluas u. sunk u. stok u. snak u.
S. Legi, legisti, legit. P. legimus, gistis, erunt uel re.
Oluasālak, oluasāl, oluasa. oluasānk, sātok, sānak &c.
S. Audio, audis, audit. P. audimus, auditis, audiunt.
Halgatlak, halgaccz, halgat. gatunk, gattok, gatnak.
S. Audiebam, bas, bat. P. bamus, batis, bant.
Halgatlak u. gaccz u. gat u. tunk u. ttok u. tnak uala.
S. Audiui, diuisti, diuit. P. uimus, uistis, uerunt l' uere.
Halgatātlak, gatāl, gata. gatānk, tātok, tānak. &c.
Vides L lrām cum reliquis in hoc uōrum ordine per
petuo inseri āte ultimā uerbi ut constent eaquæ suprā
de affixorum Pronoim natura disseruimus.
ORDO scds Trāsitiuorum cum affixis pronoibus.
S. Amo petrū l' illu, amas, amat. P. āmus, atis, amāt.
ßeretem, ßereted, ßereti. ßerettūk, ßeretitek, ßeretik.
S. Amabam, bas, bat. P. bamus, batis, bant.
ßeretem uala, reted u. reti u. rettūk u, tiek u. tik u.

L

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

S. Amaui, uisti, uit. P. uimus, uistis, uerunt uel uere.
Szeretim, szeretid, szeretę. retők, retetek, retęk. &c.
S. Doceo petrū ł illū, doces, cet. P. cemus, cetis, cent.
Tanitom, tanitod, tanitta. tanittuk, tanittatok, tanittak.
S. Docebā, bas, bat. P. docebamus, batis, bāt.
Tanitom uala, tod u. tta u. tanittuk u. tatok u. tak
S. Docui, cuisti, cuit. P. docuimus, cuistis, cuerunt.
Tanitām, tanitād, tanitā. tanitok, tanitātok, nitāk
Lego hoc aut illud, legis, legit. P. gimus, gitis, gunt.
Oluasom, oluasod, oluassa. oluassuk, oluassatok, oluassāk.
S. Legebam, legebas, legebat. P. legebamus, batis, bant.
Oluasom uala, sod u. ssa u. oluassuk u. ssatok u. ssāk uala
S. Legi, legisti, legit. P. legimus, gistis, gerūt, ł gere.
Oluasām, oluasād, oluasā. oluasok, oluasātok, oluasāk.
S. Audio hoc aut illud. Szalgatom, szalgatod, szalgatta.
P. szalgattuk, szalgattatok, szattak. & per cōtractionē.
S. Szallom, szallod, szalla. P. szalluk, szallatok, szallak.
Audiebā, szalgatom szallom bāus, szattuk szalluk
S. bas, szatod uala. lod u. P. batis, ttatok u. latok uala.
bat. szatta szalla bāt. szattāk szallāk
S. Audui, uisti uit. P. uimus, uistis, uerunt uel uere.
Szalgatām, szalgatād, szalgatā. szatok, szatatok, szatak.
Szallām, szallād, szallā. szallok, szallātok, szallāk.
Et hic uides M. cū cæteris ptāte affixorū pronoīm
fungētibus uerbis in Coniugādo perpetuo adiungi.
ORDO Tertius qui est Passiuorum. Passiua

Passiua uerba in nostro sermone formātur a uerbis Trā
sitiuis secūdi ordinis lrā t, & syllaba te āte ultimā uer
bi syllabā inserta, ut Amo hūc aut illū, szeretem. Amor
szerettetem. Aduertat etiā puer nō esse eā in Passiuorū
uōrum inflexione uarietatē quæ erat in actiuorū uōrū
cōiugationibus. Est enim Passiuorū inflexio uniformis.

IND: Pns. S. Amor, amaris ł re, tur. P. amur, amini, ātur
Szerettetem, ttetel, ttetik. szerettetünk, ttettek, ttetnek
S. Amabar, baris, ł re, batur. P. bamur, bamini, bātur.
szerettetem u. ttetel u. ttetik u. ttetünk u. ttek u. tetnek
S. Amatus sum, es, est. P. amati sumus, estis, sunt.
uel fui, ł fuisti, ł fuit. uel fuimus, fuistis, fuerut ł re.
Szerettetim, tetil, tetęk. rettetink, tetitek, tettetinek.
szerettettem uolt, ttel u. tett u. ttünk u. tetek u. tenek u
S. Amatus erā, eras, erat. P. amati eramus, eratis, erant.
ł fuerā, ł fueras, ł fuerat. ł fueramus, ł fueratis ł rāt
ttettem uala, uolt. tel u. u. tett u. u. tünk u. u. tetek u. u
S. Amabor, beris, bitur. P. biur, bimī, bunt. (tetnek
tetem uala, uolt
tetem iōuendōre, tetel, tetik. tetünk, tettek, tetnek.
IMPE: S. Amare, ametur. P. amemur, āemini, amētur.
RATIVO. szerettessel, tessik. tessünk, tessetek, tessenek.
S. Amator tu, tor ille. P. amemur, amaminor, ātor.
szerettessel te iōuendōre, tessik az. tessünk tessenek.
OP: S. utinā, Amarer, reris ł re, tur. P. u. mur, mini, rētur.
TA uayha, szerettetnim, tetnil, tenęk. nink, nitek, ninek.
TIVO. Preterito perfecto & plusq̄ perfecto. L ij

Preterito imper: præ: per. pi plusq̄ per. Futuro.

Futuro.

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

S. utinã Amatus eẽm eẽs eẽt. P. u. ãati eẽmus eẽtis, eẽnt.
nã, l' fuisse, l' fuisses, l' fuisset. l' fuißẽus, l' ßetis, l' ßẽt.
uayha ßerettettem, ttel, tett, tũnk, tetek, nek, uolna.
Futuro.) uoltam tal uolt tunk tatok nak
Amer, ameris, l' re, tur. P. utinã, amemur, amemi, amẽt.
uayha, ßerettessem iõuendõre, tessél, tessik, uayha, sũnk
CONIVNCTIVO. (tessetek, tessenek.
S. cũ Amer, ameris l' re, ameẽ. P. cũ. ãemur, ãemini, enẽ
mikoroñ ßerettessem, tessel, tessik. mi. tessũnk, tessetek,
S. cũ Amarer, reris l' re, reẽ. P. cũ rẽur, remi, renẽ (nek.
mikoroñ, ßerettetnim, nil, nek. m. tetnink, nitek, ninek.
S. cum Amatus sim, sis, sit. P. cum simus, sitis, sint.
uel fuerim, fueris, fuerit. uel fuerimus, fueritis, fuerint.
mi, ßerettettem, ttel, tett, tũnk, tetek, tenek
koroñ, lũttem lũtt lig lũtt lũttũnk tetek tenek lig en
S. cu, Amatus eẽm, eẽs, eẽt. P. amati eẽmus, eẽtis, eẽnt.
uel fuissem, fuisses, fuisset. fuissemus, fuissetis, fuissent.
mi, ßerettettem, tẽl, tett, tettũnk tetek tenek uolna
koroñ, uoltam uol tal uolt uoltunk tatok tanak
S. cũ, Amatus ero, eris, erit. P. ãati erimus, eritis, erint.
Futuro uel fuero, fueris, fuerit. fuerimus, fueritis, fuerint.
mi, ßerettetendem, del, dik, tendunk, detek, denek.
koroñ, lendek, lendeß, lend. lendũnk, lendetek, len-
IN FINITIVO Amari, Szerettetni. (denek.
ORDO Quartus qui est uerborum Defectiuorum.
IND: PRS. S. Sum, es, est. P. sumus, estis, sunt. uag

Imper. Praes. Plus q. per.

Vagok, uag, uagon. uagunk, uattok, uadnak.
S. Eram, eras, erat. P. eramus, eratis, erant.
Valik, ualal, uala. ualank, ualatok ualanak.
S. Fui, fuisti, fuit. P. fuimus, fuistis, uerunt, l' re.
Voltam, uoltal, uolt. uoltunk, uoltatok, uoltanak.
S. Fueram, fueras, fuerat. P. fueramus, fueratis, fuerant.
Volfam uala, uoltal u. uolt u. uoltunk u. tatok u. uol-
Formatur enim ex fui Veram fueram. (tanak uala.
S. Ero, eris, erit. P. erimus, eritis, erunt. Futuro.
Lißek, lisß, lißen. lißũnk, lißtek, lißnek. IMPERATIVO.
S. Sis, sit. P. simus, sitis, sint. Lig, ligen. legũnk, getek,
Futuro. S. Esto tu, esto ille. P. simus, estote, sint. (nek.
Lig te, legen az. legunk, legetek, legenek. OPTATI:
S. utinã Essem, esses, esset. P. u. essemus, essetis, essent.
uayha, uolnik, uolnal, uolna. uolnank, uolnatok, nanak.
S. utinã, Fuissem, fuisses, fuisset. P. issemus, issetis, isset.
uayha, uoltam uolna, uoltal u. uolt u. uoltunk. u. tatok
Futuro u. Sim, sis, sit. P. simus, sitis, sint. (u. tanak uolna.
uayha, legek, lig, legen. legũnk, legetek, legenek.
S. cũ Sim, sis, sit. P. cũ simus, sitis, sint. CONIVNC:
mikoroñ Legek, lig, legen. m. legũnk, legetek, genek.
S. cũ Essem, esses, esset. P. essemus, essetis, essẽt.
mikoroñ uolnik, uolnal, uolna. uolnank, natok, nanak.
S. cũ Fuerim, fueris, fuerit. P. c. fuerius, fueritis, fuerit.
mikoroñ lũttem ligen, lũtt lig, lũtt ligen. m. lũtũnk ligen,
lũttetek ligen, lũttenek ligen. Praeterito plusq. per.

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

S. cũ Fuissem, fuisses, fuisset. P. fuissemus, issetis, issent.

Futuro. mikoroñ uoltam u. uoltal u. uolt u. uoltunk u. tatok uolnak

S. cũ Fuero, fueris, fuerit. P. rimus, ritis, rint. (tanak

mikoroñ, Lendek, lendeß, lend. m. lẽdünk, detek, denek.

INFINITIVO, Esse, Lenni. Præte: per: & plusq̃ per:

VOLO uerbũ Anomalũ ad (fecto. Fuisse, Lütt lenni.

primũ Actiuorum ordinẽ refertur & secundum.

IND: Pñs. S. Volo, uis, uult. P. uolũus, uultis, uolunt.

akarok akarß akar akarunk akartok akarnak.

akarlak akarod, akaria. akariuk, akariãtok, akariák.

S. Volebam. bas, bat. P. lebamus, batis, bant.

akarok akarß akar akarunk artok nak

akarlak akarok akaria akariuk ria riatok riak ala

S. Volui, luisti, luit. P. luimus, istis, rũt re.

akarik akaral, akara. akarok, akarãtok, akarák.

akaralak, &c.

akarom akarom akaram

ADVERBIVM est pars orõnis quæ adiecta uerbo significationẽ eius explanat atq̃ implet. Az Beßidhez ualo az ßobeßidnek egg riße melk az Beßidhez uettetuiñ az ũ iecczisũt iobbañ ki magarazza es be tõlti. Accidñ: Aduerbij. Aduerbio accidũt Tria. Significaº Cõpatio, & Figura. SIGNIFICATIOnum Aduerbiorum spẽs puer ex Donato petat. Particula penig Aduerbiũ est Optãdi in nro sermone, qua pro autẽ Kedig, uel kedigleñ (utroq̃ enim mõ loquimur) uulgus imperitũ solet uti. Dicimus n. Opto q̃ aduenerís Penig el iüttel &c. Neq̃ enim est Aduerbium huius ordinis apud latinos, quo natiuã huius particulæ significationẽ exprimere possis. Quẽad modũ eni apud latinos sunt quædã particulæ indeclinabiliũ orõnis partium quæ apud nos uoce carent ita ecõtra sunt in nrã lingua quæ latinã uocẽ non hẽnt.

COMPARATIO. Aduerbia Cõparãt tribus gradibus Cõpationis. Positiuo, ut docte, Bölczeñ. Cõparatiuo, ut doctius. Bölczebbeñ. Superlatiuo, ut doctißime FIGV: (Annal es bölczebbeñ, auag ighen Bölczeñ. Aduerbiorũ figuræ sunt Duæ. Simplex, ut Prudẽter, Bölczeñ. Imprudenter, Bölczesig nẽlkül.

PARTICIPIVM est pars orõnis partẽ capiẽs noĩs & uerbi. Recipit enĩ a noĩe gñra & casus, a uerbo aũt tpã & significationes ab utroq̃ Numerũ & Figurã. Az felriß uiuõ az ßobeßidnek eggik riße melk az Newnek es az Ighinek egg rißit uißi el Mert az Newtül Nemet es Esetet uißen az Ighitül Kediglen ő dõtõk es Iecczisket. Mind az Kettõtül Szãmot es Abrazatot. Acdñ: par. Participio accidunt Sex. Quæ Genus, Casus, Tps, GENERVS. (Significatio, Numerus, & Figura. Genera participiorũ sunt Quattu: Masculinũ, ut hic lect. Fœim, ut hæc lecta, Neutriũ, ut hoc lectũ. Oẽ, ut hic

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

hic & hæc & hoc legens, ꝛ irasoluaso. CASVS.
Casus pticipiorũ sũt Sex. Ntẽ, G. D. Actẽ, V. Abtẽ.
TEMPVS Tpã part: sunt Tria. Pñs, Pteritũ & Futurũ.
SIGNIFICAO: significatiõs pticipiorũ trahunt a uerbis a qbus descẽdunt. Alia est n. significatio Actiua, alia Paßiua, alia Neutra, alia Deponẽs, alia Coĩs, Actiuã significationẽ habẽt Participia quæ a uerbis actiuis descẽdunt. Paßiuã quæ a paßiuis. Neutrã quæ a
NVMERVS. Cneutris &c. de qbus Donatus copiose.
Nũi pticipiorũ sũt duo. Sĩglrs, hic legẽs, az irasoluaso
FIGVRA. CPluralis, ut hi legẽtes, az irasoluasok.
Figuræ participiorum sunt Duæ. Simplex, ut legẽs.
DE CLINATIO. CCõposita, ut negligẽs.

Legẽs Declinationis Tertiæ quia mittit gtm singlarẽ in is & dtm ĩ I, ut legẽs, legẽtis, ti. Cũ Participiorũ declinatio nihil differat a Noim declinatione. Vnum tm inflexionum Participiorũ Paradigma hic subijciemus. Reliquas ex Donato puer facile discet.

N. hic & hæc & hoc,	Legens.		so.
G. huius	tis.		soę.
D. huic	ti.	az irasoluaz	sonak.
A. hunc & hãc tem, & hoc ens.			sot.
V. o	ens.	Singulariter. o	so.
A. ab hoc & ab hac & ab hoc te, l ti.			soful.
Hi & hæ tes, & hæc legẽtia.			sok.
horũ & harũ & horũ tum, l tium.		az irasoluaz	sokę.
bis	tibus.		soknak

Ac. hos & has tes & hęc tia. sokot.
V. o legentes & o tia. az irasoluaz sok.
Ab. ab his legentibus. soktul.

Complexi sumus eã Grãmaticæ partẽ, quæ declinabiles orationis cõtinet partes, ĩ qua adeo nihil est ut quisquã ĩ nrã desyderet lĩguã, ut hoc ipso, quod ad inflexiones attinet & Noĩm & Võrum, oẽs oĩm lĩguas facile exuperet. Est n. regula latißima, ut uocãt, nõ min, q̃ una ex primarijs illis, Hebræa, Græca, & Latina. Quo iniquior sum illis, qui hãc, ut pote indignã qua hoiẽs utãtur, nõ contẽpserunt mõ, uerumetiã linguã linguæ uirulẽtia cõspurcare ueriti nõ sunt. Qua re nõ nobis solũ uerumetiã deo, qui lĩguarũ autor est, iniuriã intulere. Et hãc γλοτῶμαχίαν in se, indignißme diu nrã lingua pertulit, quã nrĩ ab hac uirulẽta uiolẽtia facile potuißẽt tueri, si mõ eius defẽsionem uoluißẽt suscipere. Quid enim indignius Christianis maxime, q̃ omisso uero lĩguæ usu serpẽtiũ ĩ morẽ lĩguas ĩ lĩguã, nihil cõmeritã, acuere, ac uenenũ quod mox ĩ illã euomas sub labijs occultare. Quĩ & nobis nõ secus accidit q̃ illis, qui ĩgentẽ intra parietes priuatos thesaurũ recõditum habẽt quidẽ, uerũ, illo, licet sint tenuis fortunæ, frui nequeunt, cũ ignorẽt ubi locorũ sit defossus. Habuimus thesaurũ hũc lĩguæ patriæ hactẽus abscõditum, quẽ nũc primũ repertũ eruimus, ĩ lucẽq; proferimus. quo si frui nõ recusauerimus, breui Cut spero, & optoDex ĩ opibus diuites euademus abũde. Nescio enĩ qui fit ut nobis nrã etiã præclara quæq; interdũ sordeant, cum alijs gẽtibus sua etiã

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

humilia placeāt arrideātq;. Hoc re ipsa īdignum sane erat, illud quis non sūme detestetur quòd interdū nō solū nostram negligimus linguā & alienā discīus sed eos etiā quibus oēs bonæ lræ sunt proditæ.

CONIVNCTIO est pars orōnis annectens ordinātq; sentēciā. Az eggbe foglalas az ßobeßidnek eggik rißemelk az beßidnek ertelmit eggbe ragaßtá, es eggbe ßerzi.

Coniunctionis accidentia.

Cōiunctioni accidūt tria Ptās, Figura, Ordo. ¶ PTĀS.

Ptātis coniunctionum quinq; spēs. sunt enī aut Copulatiuæ. aut Disiunctiuæ. aut Expletiuæ, aut Causales aut Rōnales Copulatiua coniunctio est ī nrō sermone Cut in Donato. Es. qua & ī scribēdo, & q; ī pronūciādo quidā uitiosæ utuntur. Nunc enim primā huius partis orōnis lrām nempe e absorbent, nunc ī mutant. Exēplum primi fuerit. Respondit & dixit. felele smonda. Secūdi Ite & uos inuineā meā. Menī netek el tūis. Scribendū n. est & proferēdū felele es monda. item Mennetek el tū es. Quod si ob crebrū uocalū concursū prædictā lrām e in prōunciādo obscurāt uolūus optimū erit Græcorum more id per apostrophen facere felele's monda. nec seqntis dictionis corpus postrema huius coniunctionis lrā sonerare atq; adeo ipā penitus corrūpere. Monda uox est patria integra ac significans smonda corrupta, ac omni prorsus significatione carens. Simile est iudiciū de seqnti uoce, sincz & alijs quibusdā, qua uulgus utitur pro eo quod ē es nincz

quæ

quæ etiā scribi potest mō iā dicto's nincz. Dissimile de sem. Nam hac uoce nrī utuntur composita perinde ac latini. nec quod si seiunctim utamur dicimus & non es nem. In qua cōpositione primæ ut uides harū orōnis partiū lrē e & n absorbentur penitus. Quin & ultima interdū m sezt. cuius rei exēplum seqns oratio subministrabit. Nec hoc, nec illud feceris. Be ezt, se azt, ne teged &c. FIGVRA.

Figuræ cōiunctionum duæ. Simplex ut, Nam. Composita ut, nancq;. ¶ ORDO. Coniunctionum tres ordines. Sunt enim aut Præpositiuæ cōiuctiōs ut At, ac, ast. aut Subiuctiuæ ut, Qz, ne, ue. aut Coēs ut, Ergo, ideo, igitē.

PRAEPOSITIO est pars orōnis quæ ppōsita alijs partibus ī orōne significatione earū aut implet aut mutat aut minuit. Az előlluető az ßobeßidnek egg rißemelk az egéb rißeknek előtte uetteltuin az ßobeßid, azoknak ő iecczisit auag be tőlti, auag el uaztoßtatta, auag meg kűssebbnti. Accidūs Præpōnis.

Præpositio unū tātum hē accidens nēpe, Casum.

Casus autem sunt duo. Actūs & Ablatiuus.

Prepōnes Actī casus sunt. Ad, apud, ante, aduersum, eis, citra circū, circa, contra, erga, extra, inter, intra, infra, iuxta, ob, pone, per, prope, propter, sedm, post, trās, præter, supra, circiter, cusq;, secus, penes.

Prepōnes Ablatiui sunt. A, ab, abs, cum, coram, clā, de, e, ex, pro, præ, palā, sine, absq;

Præpōnes utriusq; casū sunt. In, sub, super, subter. Tenus.

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

Præpōnes inſeparables ſunt. Di, dis, re, se, an, con, o.
Exempla ſingulariū in Donato. Præpōnes inſeparabiles in nrō Sermone ſunt particulæ El, Meg, Le, fel, ala, & ſi quæ ſnut his Similes ut dimitto, El boczatom. Occido, megölöm Aſcendo, fel meget. deſcendo, leßallok auag ala meget. ac propterea non ſunt in ſcribendo a uerbis ſeparandæ. habēt q̄ eandē ferè uī in nrā lingua quā πολιν in græca. Addūt enī uerbis quibus aſsociantur ἐπιτάσιν hoc eſt intentionē & uehemētiā ut in his & ſimilibus orōnibus cernere eſt Mitto te, Boczatlak tighedet. Dimitto te, el boczatlak tighedet. Cædo te, öllek tighedet. Occido te, meg öllek tighedek Præpōnes quæ uerbis coniūgi nō poſsūt ſunt apud Cpenes. Illud q̄ non eſt ommittendū q̄ Præpōnes in nrō ſermone non ſemper præponuntur reliquis orōnum partibus ſed nōnunq̄ poſtponūt ut In illo tempore, Az ūdőben. In domo, az hazban. in agro az mezőnőc. Præponūtur his exeo, kimegke. intro, be meget. deſcendo, leßallok &c.

N TERIECTIO eſt parsorōnis ſignificās mentis affectum uoce incognita. Az közbe uetis az ſobeßidnek egy ríßemelt lileknek indulattát iecczi eſmeretlen ſoual. Accidens Interiectionis. Interiectioni Accidit unum tm̄ Significacio ſcilicet. SIGnificatio Interiectionū ī quadruplici eſt differētia. Aut enim per hāc poſtremā orōnis partem lætitiā mentis ſignificamus ut Buax, haija. aut dolorem ut heu, Jaij. Aut admirationē ut Pape, aa, ee, aut metum ut atat, Im laſs, laſs, laſs.

KÖNYV-TÁRA

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library